

(1923)

L3
Ge

23/18

Linnet Carley
Stockholm
May 1974

H A S S A N

BERÄTTELSEN OM HASSAN FRÅN
BAGDAD OCH HUR HAN KOM ATT
FÖRETAGA DEN GYLLENE
RESAN TILL SAMARKAND,
SKÅDESPEL AV

JAMES ELROY FLECKER

Översatt av

WILHELM

P. A. Norstedt & Söners
Förlag / Stockholm

James Elroy Flecker

H A S S A N

James Elroy Flecker

H A S S A N

*Berättelsen om Hassan från Bagdad och
hur han kom att företaga den gyllene
resan till Samarkand*

Ett skådespel i fem akter

Bemyndigad

översättning från engelskan av

WILHELM

STOCKHOLM

P. A. Norstedt & Söners

Förlag

STOCKHOLM 1923

KUNGL. BOKTRYCKERIET, P. A. NORSTEDT & SÖNER

232801

JAMES ELROY FLECKER föddes i London den 5 november 1884. Han var den äldste av fyra syskon, och fadern var teologie doktor Rev. H. V. Flecker. Vid aderton års ålder vann James Elroy inträde i Trinity College, Oxford, där han stannade till 1907. Följande år beslöt han att beträda den konsulära banan och for till Cambridge, där han studerade bl. a. orientaliska språk. 1910 skickades han till Konstantinopel, men måste på grund av vacklande hälsa återvända till England redan året därpå. I mars 1911 finna vi honom ånyo i Orienten, denna gång i Smyrna, och på hösten samma år i Beyrut. Där stannade han med korta avbrott till våren 1913, då ohälsa åter tvingade honom till Europa. De sista 18 månaderna av sitt liv tillbringade han på olika kurorter i Schweiz och avled den 3 januari 1915 i Davos.

Flecker beskrives som en högre man med blå ögon, svart stripigt hår och mörk hy. Över ansiktet låg något österländskt, och uttrycket var en egendomlig blandning av sarkasm och vänlighet. Han var mycket sällskaplig och hade sitt högsta nöje i att diskutera och resonera med andra människor. Ända tills sjukdomen undergrävde hans hälsa, var han kroppsligen spänstig. In i det sista arbetade hans intellekt. Först när döden kom, till synes meningslöst avbrytande en författargärning, som ännu befann sig på den uppåtgående grenen av sin bana och som gav rika löften om en strålande middagssol, tvangs han nedlägga pennan.

Flecker har givit ut fyra diktsamlingar:

»The Bridge of Fire» (1907), »Forty-two Poems» (1911), »The Golden Journey to Samarkand» (1913) och »The Old Ships» (1915).

Därjämte lika många prosaböcker:

»The last Generation» (1908), »The Grecians» (1910), »The Scholar's Italian Grammar» (1911) samt »The King of Alsander» (1914).

Härtill komma två posthuma dramer: »Hassan» och »Don Juan».

James Elroy Flecker

AKT I.

Scen I.

Ett rum innanför en bod i gamla Bagdad. I bakgrunden en rykande kittel, ty boden är en sockerbagarbod och sockret kokar som bäst. Rummet ytterst sparsamt möblerat med en matta, gammal, men av utsökt beskaffenhet, samt persiska draperier (med geometriska figurer, naiva djur och några verser ur Koranen i handtryck på linneväv). En rankig träskärm i ena hörnet avgränsar boningsrummet från själva boden.

Hukade mot varandra på mattan:

HASSAN, sockerbagaren, 45 år, välmående, med mustascher och turban; klädd i flottiga, grå kläder.

SELIM, hans vän; ungdomlig, ser bra men simpel ut, smaklöst klädd.

HASSAN.

(Vaggar fram och åter på sin matta.)

Eywallah, Eywallah!

SELIM.

Trettiosju gånger har du yttrat samma ord, o, upprepningarnas fader.

HASSAN.

(Än mer klagande.)

Eywallah, Eywallah!

SELIM.

Har du feber? Har du andnöd eller mullrar det i magen?

HASSAN.

(Med en tung suck.)

Eywallah!

SELIM.

Är detta sura ansikte en sockerbagares? O, du barnens förgiftare, säkert vore det bättre skära av förtegenhetens knut och öppna förklaringens skrin. Ty poeten Antari har sagt:

Berätta om din sorg; förtig ej jämt din smärta, o däre. ty sådant bringar lindring åt ett pinat hjärta, o däre.

HASSAN.

(Böjer huvudet mot mattan.)

Ingen är god utom Gud allena. Och den vise Abou Avas skriver:

En efterhängsen man
mer sällan framgång vann.

Hör på, Selim, jag är förälskad.

SELIM.

Förälskad? Varför då bara sitta och sucka på mattan? Finns det inte vackra flickor hos barberaren och kärleksheta ögonkast i basaren?

HASSAN.

(Förargad.)

Håll din tunga i styr, Selim, eller gå din väg. Jag menade ärligt, när jag sade, att jag var förälskad.

Och din plumphet passar illa till min sinnesstämning. Visst vet jag, att jag bara är Hassan, sockerbagaren, men ändå kan jag älska lika högt som Mejnun; ty, sannerligen, hon, som mitt hjärta åtrår, är inte mindre skön än Leila.

SELIM.

(Ironiskt.)

Ack! Jag tog en bisak för det hela och fattade inte ärligheten i dina avsikter. Men om Mejnun skulle jag inte tala i dina kläder. Mejnun var ung, du är gammal, och han var en prins, och du är en sockerbagare; han var vacker, men det är inte du, och han var mycket mager av all sin bedrövelse, medan du är fetare än dessa fyrbenta husdjur, jag inte vill nämna — Gud nåde deras herdar!

HASSAN.

Och om det verkligen är som du säger, Selim, att jag är en gammal tjock och tråkig köpman, hur mycket större anledning har jag då inte att känna mig sorgsen och sitta och vagga på min matta. Ty hur skall jag kunna nå mitt hjärtas önskan?

SELIM.

Hör på, Hassan, hur kommer det sig, att du under sista året har förändrats från den Hassan, som var den riktiga Hassan? Gång efter annan talar du besynnerliga ord, alldeles som en drucken eller som en virrig poet; lutan och mattan, som du köpt, äro också

alldeles för fina för ditt hus. Och nu är jag rädd du håller på att mista förståndet, när jag hör detta tal om kärlek av någon, som längesedan lämnat dårska-pens år bakom sig.

HASSAN.

Kanske du har rätt, unge vän. Sannerligen börjar jag inte tro själv, att jag är en däre. Det måste vara en prövning av Allah.

SELIM.

Berätta åtminstone vem hon är. Kanske är hon inte så ouppnåelig, som du inbillar dig, förutsatt att du inte kastat dina blickar på kalifens dotter eller på själva Jinnernas drottning.

HASSAN.

Hör på, Selim, och jag vill yppa min hemlighet för dig. För tre dagar sedan kom en kvinna i änke-dräkt hit för att köpa loukoum och bad, att jag skulle följa henne till porten med paketet. Ack, Selim! Jag kunde se hennes ögon under slöjan, och de voro som två springbrunnar i kalifens trädgård; hennes läppar under slöjan voro som rosor bäddade i mossa, och hennes midja var lik en palm, som vajar för vinden, och hennes höfter voro breda och trygga och runda som vattenmeloner i den årstid vattenmelonerna mogna. Och jag såg på henne, men hon ville inte se, och jag suckade, men hon ville inte se, och dörren

till hennes hus slog igen framför mig liksom paradiset
s port framför en otrogen. Eywallah! (Börjar åter sucka.)

SELIM.

Och var bodde denna änka, som köpte sötsaker
men inte hade några att sälja?

HASSAN.

På Lycksalighetens gata vid De Båda Duvornas
vattenkonst.

SELIM.

(Begrundande.)

Det måste vara änkan efter denne Achmet, som blev
hängd förra året utanför Basra-porten.

HASSAN.

Vilken Achmet?

SELIM.

Den hårige.

HASSAN.

Istagfarullah! Han flaxade som en fågel. Måtte jag
aldrig flyga så högt.

SELIM.

Istagfarullah! Då skulle jag vilja se dig! Jag
skulle spricka av skratt liksom gamarna av övermätt-
nad. Men säg mig du, som är så olyckligt förälskad,
finner du glädje i ditt obehag liksom dervischen i sin
smuts, eller önskar du verkligen se dina förhoppningar
uppfyllda?

HASSAN.

Jag önskar se dem uppfyllda, Selim. Men jag ber dig, tala ej mer därom.

SELIM.

Nå, friskt mod, tvivlare, allt kan botas utom egen-sinniga åsnor. Kanske kan jag bota dig från kärleken.

HASSAN.

Vid profeten, Selim, bota inte min kärlek, utan hennes likgiltighet.

SELIM.

(Med plötsligt intresse.)

Det finns blott ett sätt att göra detta.

HASSAN.

Hur?

SELIM.

Tror du på trolldom, Hassan?

HASSAN.

Män, som göra anspråk på att vara förståndiga, tro ingenting, tills de få bevis. Män, som äro förståndiga, tro på vad som helst, tills det vederlägges.

SELIM.

Veta vi vad trolldom är? Men eftersom ett är säkert: att trolldom i ett dylikt fall inte kan göra annat än gott, så kan du lika gärna pröva på. Du kan ju köpa en dryck, som väcker hennes kärlek, eller skicka en kruka med förtrollade sötsaker.

HASSAN.

Jag är beredd till allt, uppfinningsrike Selim. Men känner du någon skicklig trollkarl?

SELIM.

Juden Zakaria har nyligen anlänt från Aleppo. På marknaden talar man om honom, och om talet är sant, måste det vara en märkvärdig man.

HASSAN.

Känner du till de där historierna?

SELIM.

Jag kan denna bland många. Det sägs, att en man i Bokhara kallade honom en smutsig jude och kastade en sten mot hans huvud. Då trollade han så, att stenen blev hängande i luften och mannen med, varefter denne gick omkring i Bokhara över alla fotgängarnas huvuden, så att människorna gapade av förvåning och han blev tvungen att till sist gå in i sitt hus genom ett fönster i övre våningen.

HASSAN.

(Misstrogen.)

Mashallah!

SELIM.

Och ännu märkvärdigare än så. Man berättar att han i Ispahan lyfte kupolen av den stora moskén, stälpte den, badade i den och satte den sedan på sin plats igen.

HASSAN.

Mashallah!

SELIM.

Men det allra märkvärdigaste hände i Kairo, där han för att roa sultanen förvandlade hela befolkningen under en halv timmes tid till apor.

HASSAN.

En mycket obetydlig förvandling, om du kände egyptierna. Jag tror ändå inte ett ord av alla dessa historier. Han bör dock vara en tillräckligt skicklig trolldoktor för att blanda ihop en kärleksdryck. Men är det något bevänt med sådana brygder?

SELIM.

Utan tvivel finnas vissa drycker, som uppväcka kärleken hos kvinnorna, även om deras hjärtan vore lika hårda och deras hjärnor lika kalla som bergen vid Qaf. Men vad denne Zakaria beträffar, vet jag att han säljer kärleksdrycker för tio dinarer flaskan. Hans bod är alltid full av rika, gamla kvinnor.

HASSAN.

Eywallah, Selim, kärleken kväljer mig. Ingen flicka är värd tio dinarer. Och lärde män ha sagt: Idealet är kostbart; och filosoferna ha skrivit: »Det hänger tusen fikon på ett fikonträd, men de äro alla lika varandra som bär».

SELIM.

Vad? Alla mjuka, glänsande kullar och skogrika dalar i det land, som kallas kärlekens — — — allt går för tio dinarer! Och detta är mannen, vilkens kärlek är som Mejnuns! Vad betyder tio dinarer för en, som är kär? Du har gett tre gånger så mycket för den här mattan.

HASSAN.

En matta är en matta, och en kvinna är en kvinna. Det rör sig inte bara om de tio dinarerna. Men du vet, att på marknadsplatsen har jag ett gott anseende. »Hassan», säger folket, »är en man, som man kan lita på. Han låter inte andra se i sina kort, ej heller köper han grisen i säcken.» Men få de höra: »En främling, som inte ens var muselman, kom till Bagdad och berättade, att han kunde göra det eller det, och Hassan betalade honom tio dinarer utan att få något i utbyte», skola de knuffa varandra i sidan, när jag går ut och går om aftonen, och säga: »Ett sorgligt slut», och en annan: »Saadet, min son, se på honom och smaka aldrig mera vin». Och ytterligare en annan: »Gud bevare mig för en sådan mans vänner.» Och de skola ropa efter mig: »Å, Hassan, låna mig tio dinarer, så att jag kan bygga en moské.» Och jag måste skämmas där jag var hedrad och förödmjukas där jag var ärad — — —

(En häftig knackning mot golvet i den angränsande butiken föranleder Hassan att störta ut. Just som han försvinner, tittar Yasmin obeslöjad och nyfiken in genom det lilla fönstret i skärmen.)

SELIM.

Det var mig en oblyg liten skönhet — — — Ah, hon har ju änkedok. Det måste vara prinsessan! (Ska-
kar av skratt.) Den ouppnåeliga sköna! Och jag, som
vet var hon bor! Det måste verkligen vara en spritt
galen man, som vill betala en flaska färgat vatten
med reda pengar. Men jag misstänker, att Hassans
sötsaker i förening med det färgade vattnet bara
komma att göra henne sjuk. Då däremot en bakelse,
fylld just med de där dinarerna — — — Allah, di-
narerna skulle inte äckla henne! O, du dåraktiga
Hassan!

Om någon svarat »ja» och lett mot dig,
förråd ej hennes hemlighet, men tig.

(Hassan in blek och vacklande.)

HASSAN.

För vår vänskaps skull, Selim, tag dessa tio dina-
rer och köp mig kärleksdrycken och kom fort tillbaka.

SELIM.

(Med låtsad förtrytelse.)

Allah! Jag är väl inte din springpojke? Gå själv
till juden!

HASSAN.

Jag måste genast laga i ordning sötsakerna, så jag
hinner skicka dem till henne före solnedgången. För
vår vänskaps skull, Selim, besvär jag dig att ta de
här dinarerna och köpa drycken.

SELIM.

(Tar dinarena och stiger upp.)

Skyll inte på mig, o Hassan, om brygden blir utan verkan. Jag berättar bara vad jag hört.

HASSAN.

Nej, jag skall inte bli ond på dig. Men raska på och hämta trolltyget, så att ingenting blir försummat.

(Selim ut. Hassan ser efter elden och gör i ordning kitteln; pratar under tiden.)

Den där unge mannen nöter ut min matta väl fort. Jag börjar också tro, att han skaver min tillgivenhet i kanten. Men om han skaffar ett bra elixer, skall jag förlåta honom. O, grymma öde, du har gjort mig till en vardagsmänniska med ett vardagligt yrke. Mina vänner äro bara yrkesbröder från marknadsplatsen, och hela min fattiga släkt är död. Om jag varit rik, ack, hur hade jag då inte njutit av att begrundas själens hemligheter, av poesi och musik och taylor och av vänner, som varken smäda eller håna; och först och främst av färgerna i vackra mattor och kostbara siden. Men var nöjd, o konstnär, du har dock en matta; var nöjd, o sockerbagare, du har dock en kärlek — en kärlek, fastän otillfredsställd — — — och ändå, hade du varit rik, aldrig hade du funnit henne.

Men nu ämnar jag laga sådana sötsaker åt henne, som jag aldrig lagat förut. Jag skall forma dem som kulor av kristall, som tärningar av nefrit, som månghörningar av rubin. Jag skall göra dem som blom-

mor. Stora röda rosor, eldiga nejlikor, strålande tusenskönor, violer och lockiga hyacinter. Jag skall hälla vällukter över mina rosor (måtte de smälta ljuvligt på hennes läppar), så att de dofta och hon måste utropa: »Ah, en ros», och lukta på den, innan hon smakar. Och i hjärtat av varje kalk skall jag drypa en droppe av kärlekens eget väsen. Sade jag inte, att »de skulle bli som blommor».

Scen II.

Månsken. På Lycksalighetens gata vid De Båda Duvornas vattenkonst. Ett hus med balkong på var sin sida om gatan.

Framför ett av husen står Hassan, insvept i en kappa.

En bärare.

HASSAN.

Har hon fått asken, o väktare av den skiljande dörren?

BÄRAREN.

Ur mina händer, o du gåvors givare.

HASSAN.

Vad sade din härskarinna?

BÄRAREN.

Herre, de förmedlande händerna äro tomma.

HASSAN.

(Ger honom en dinar.)

Jag har fyllt dem. Vad slags honung sipprade från hennes gyllne mun?

BÄRAREN.

Hon sade — må din tjänare bli förlåten: »Förbannelse över den tjocke sockerkocken och hans kärlekskranka ögon. Allah vare lovad, hans varor äro bättre än hans utseende.»

HASSAN.

(Avsides.)

Om hon tycker om sötsakerna, kan allt bli bra.
(Högt.) Och vad svarade du?

BÄRAREN.

Jag sade: »Hans karameller blixtra liksom diamanter och rubiner i vår nådige kalifs krona, och sockret däri är lika rent som hans avsikter.» Och hon svarade — hav förbarmande med din slav: »Hans avsikter äro kanske rena, men hans mantel är flottig.»

HASSAN.

Åt hon av sötsakerna?

BÄRAREN.

Jag vet inte. Men efter en timme hämtade jag asken, och då var den tom.

HASSAN.

Ah! Salaam och tack.

BÄRAREN.

I lika måtto till dig, salaam.

HASSAN.

Men säg mig, vad heter din härskarinna?

BÄRAREN

Yasmin är hennes namn, herre

HASSAN.

Ett vackert namn för en månskensnatt. Salaam aleikum.

BÄRAREN.

Ya Hawaja, v'aleikum assalam!

(Bäraren går och stänger grinden.)

HASSAN.

(För sig själv.)

Tänk, om judarna, som äro ett äldre folk än vi, verkligen vore i besittning av gamla bortglömda hemligheter? Ack, jag tror inte längre på dessa israelitiska sötsaker. Skulle de där purpurroda dropparna kunna utöva något inflytande på kärlekens väsen? Och dock, vem vet? Ungdomarna på marknadsplatsen skratta åt alla förtrollade drycker — men vad veta de om rätt och orätt? Sjunger inte springbrunnen en natt som denna sin melodi, så att själva de droppvåta stenarna måste lyssna? Ah, Yasmin? (Tar fram en luta under kappan och stämmer den.) Yasmin — — — Yasmin — — — Yasmin — — —

(Sjunger till ackompanjemang av luta.)

Så morgongrann i sol och vår en djupt förälskad lilja står;

dess stumma bön till rosen går. Säg, nickar hon till svar, Yasmin?

När silverduvan sänker sig jag finner blomman på
min stig,

vars namn är dubbelt kärt för mig, ty samma namn
du har, Yasmin.

Av morgonljus står rymden full; jag törs ej se för
glansens skull

ett ännu kostligare gull, som brinner i din blick,
Yasmin.

När dagens röda öga når i höjd med ökenvägens
spår

och grannens bön till Mekka går, du all min andakt
fick, Yasmin.

När vinden under månen drar och andelätt mot rym-
den far,

där kärlekshymnen stiger klar i himlens stjärnesjö,
Yasmin,

skänk mig din heta kärlek fritt, ty oåtspord han häm-
tar sitt,

den bleke Odlaren i vitt, och brutna blommor dö,
Yasmin.

(I samma ögonblick, som Hassan passionerat sjunger det sista
»Yasmin», öppnas luckorna och den beslöjade Yasmin tittar ut.)

YASMIN.

Sångare, tyvärr är mitt namn också Yasmin, men
jag fruktar, att det var för en annan och vackrare
Yasmin, som du trädde dessa pärlor till ett band.

HASSAN.

Det finns ingen Yasmin utom Yasmin, och du är min Yasmin.

YASMIN.

Kan detta vara Hassan, sockerbagaren?

HASSAN.

Jag är Hassan, och jag är sockerbagare.

YASMIN.

Mashallah, Hassan, dina ord ha mer sötma än dina sötsaker.

HASSAN.

Nådigaste härskarinna, dina ögon skymta genom slöjan som änglar bakom en sky. Vågar jag be att få se ditt ansikte, o lysande fullkomlighet?

YASMIN.

(Skälmaktigt.)

Tar du mig för en kristen, du all fräckhets ursprung? Och när brukade Islams döttrar kasta slöjan för en främling?

HASSAN.

Det står skrivet: Han, som talar ur hjärtat, är ingen främling.

YASMIN.

(Drar slöjan från sina ögon.)

Är du nöjd, efterhängsne?

HASSAN.

Aldrig, förrän jag fått skåda fullkomligheten hel och hållen.

YASMIN.

Du skulle förintas, min käre poet. Hur var det med »ett ännu kostligare gull, som brinner i din blick, Yasmin»?

HASSAN.

Låt mig se dig obeslöjad, Yasmin.

YASMIN.

Låt gå, om jag därigenom kan täppa till munnen på dig. (Drar undan slöjan.) Se här! Behagar jag dig, min sultan?

HASSAN.

(Hänryckt.)

Å! Vad du är skön!

YASMIN.

Furste bland poeter; är det allt du har att säga? Inte så mycket som en stans, en strof, en vändning, en ordlek, inte ens en antydning om att himlen är öppen eller att det samtidigt lyser två månar på fästet?

HASSAN.

Det finns bara en.

YASMIN.

Förträffligt insockrat, sockerbagare! Och nu godnatt!

HASSAN.

Nej, stanna, Yasmin: du är för vacker, och jag har varit för djärv. Jag är ju intet, medan du är drottningen av nattens alla stjärnor. Tanken på dig har vävts in i mitt hjärtas strängar: jag brinner av kärlek till dig, Yasmin. Prova mig härskarinna. Det finns intet, som jag ej kunde göra för dina strålande egens skull. Jag skulle gå genom den salta öknen och trycka skålen med livets vatten från guden, som vaktar den. Jag skulle gå till världens ände och rova äggen ur fågel Rocks näste av diamanter. Jag skulle simma över de sju oceanerna och vandra över de fem öarna för att stjäla ringen av Salomon ben Dawud, där han sover i sitt palats i dödens omutliga tystnad och majestät. Och jag skulle träda ringen på ditt finger och kora dig till härskarinna över luftens andar — men skulle du därför älska mig? Kan du älska mig, älskar du mig, Yasmin?

YASMIN.

Det finns kärlek och kärlek och kärlek.

HASSAN.

(Passionerat.)

O, svara mig!

YASMIN.

Jag måste ha blivit förtrollad. Hassan, men på vad sätt förstår jag ej. Blotta tanken på ditt utseende fick ända tills i eftermiddag hjärtat att krympa av avsky. Men sedan jag smakat dina kanderade frukter

— de voro utmärkta, och jag skyndade att äta dem
— blev mitt hjärta förändrat och ständes vänligare
mot dig. Jag vet inte hur det kom sig, om det ej
skedde genom trolldom.

HASSAN.

(Avsides.)

Hon är min, och trolldom behärskar världen! (Högt.)
Yasmin, skall jag äga dig, o Yasmin?

YASMIN.

Är jag inte en oken, som väntar på regn? Föddes
jag inte till lust, Hassan? Brinner inte min barm i
begär efter kyssar? Formades inte dessa armar mjuka
och fasta för att strida kärlekens strid?

HASSAN.

Äro inte dina läppar kärlekens rosor, dina kinder
kärlekens liljor, dina ögon kärlekens hyacinter?

YASMIN.

Jo, Hassan, och mitt hår är ett nät av kärlek, och
min gördel en kedja av kärlek, som brister vid äls-
karens smek.

HASSAN.

Jag drunknar i en våg av lycksalighet. Släpp in
mig, Yasmin, släpp in mig!

YASMIN.

Ack, om jag bara kunde.

HASSAN

Varför inte?

YASMIN.

Ack, om jag bara vågade.

HASSAN.

Vad har du att frukta? Det är natt och gatan ligger tyst.

YASMIN.

Ack, käre Hassan, jag är inte ensam.

HASSAN.

(Viskande.)

Inte ensam? Vem är hos dig? Din mor?

YASMIN.

Nej. Någon som du skickat hit.

HASSAN.

Jag sände ingen.

YASMIN.

En av dina vänner.

HASSAN.

En man?

SELIM.

(Sticker ut huvudet genom fönstret.)

Hej, Hassan. Salaam aleikum! Tack att du ledde mina steg till denna rosenströdda lövsal.

HASSAN.
(Förvånad.)

Selim.

SELIM.

Alltid till din tjänst.

HASSAN.
(Ursinnig.)

Selim!

SELIM.

Hör på, Hassan, gå och sök reda på det förtrollade ägget.

HASSAN.

Selim, vad gör du här?

SELIM.

Stick inte ditt nyfikna finger i en pastej, som inte angår dig, o min onkel.

HASSAN.

När blev jag din onkel, Selim, och hur kommer det sig, att jag inte längre är din vän?

SELIM.

När började du skriva poesi, o Hassan? Men denna vers kan jag:

Liksom duvan flyr undan örnens klo,
flyr vänskapen bort från kärlekens bo.

HASSAN.

Kärlek! Vilken slags kärlek menar du väl, du marknadsplatsens avskum?

SELIM.

Denna. (Lägger en hand på Yasmins skuldra.)

HASSAN.

Måtte Gud göra dig blind, Selim, och stänga sin barmhärtighets dörr framför din näsa.

SELIM.

Vad har jag förbrutit, onkel? På vad sätt har jag felat emot dig för att förtjäna denna högtidliga förbannelse?

HASSAN.

Rör henne inte, hund, rör henne inte!

SELIM.

Kan det vara ett brott att vidröra Yasmin, onkel? Kan jag inte ursäktas? Är inte hennes hals som en kolonn av marmor från Yoonistan.

(Lägger armen om hennes hals.)

HASSAN.

Vilka dödsqual!

YASMIN.

Äro inte mina armar som klingor av stål, hårda och smidiga och törstande efter blod?

(Lägger armarna kring Selims hals.)

HASSAN.

Helveteseld!

SELIM.

Äro inte hennes ögon två safirer i var sin brunn?

HASSAN.

Ve mig! Ve mig!

YASMIN.

Äro inte mina läppar två rubiner, doppade i blod?

(Kysser honom.)

HASSAN.

Gud, jag faller!

SELIM.

(Med huvudet invid Yasmins bröst.)

Kunde du blott se de silverne kullarna med sina krön av granatäpplen; eller den djupa springbrunnen i sin böljande äng, eller etiopiern, som vattnar trädgårdens rosor, eller den stora lampan mellan pelarna, där kärlekens rökelse brinner. Hur kan jag tacka dig, o min onkel, för namnet och adressen och halvparten av den gamle judens dinarer.

YASMIN.

Hur skall jag kunna tacka dig, o min onkel, för att du sände denne din starke och ståtliga unge vän i min väg till tröst i min ensamhet och övergivenhet. Ack, det är hårt att vara änka redan vid så unga år!

HASSAN.

(Tar sig om huvudet.)

Fontänen, fontänen! O, mitt huvud, mitt huvud.

YASMIN.

Var inte för ivrig, onkel, så att håret fastnar mellan dina fingrar.

HASSAN.

Om jag ändå kunde nå edra nackar med min kniv, ni Satans barn.

YASMIN.

Nyss var jag solen i hans tillvaro, och nu är jag ett Satans barn — hur kommer det sig? Aldrig mer tänker jag lita på en mans kärlek. Jag var »ett ännu kostligare gull», och nu vill han skära halsen av mig. Och redan har han försökt att förgifta mig. Ja, Hassan, vill du min död, så skicka flera förtrollade sötsaker!

SELIM.

Akta dig, Hassan, och driv inte med Jinnerna.

YASMIN.

Köp, o Hassan, aldrig mer någon saft av judarna.

SELIM.

Efter detta är jag verkligen rädd för ditt anseende på marknadsplatsen, min vän. Aldrig mer kommer det att heta: »Hassan är hederligheten själv», utan man skall knuffa varandra i sidan och viska: »Akta er för Hassan, Hassan är en mäktig trollkarl; han har talat med luftens andar! Driv ingen köpenskap med Hassan, o Saadet, min son, ty han säljer förtrollade sötsaker, som gör köparen galen. Och om natten blir Hassan en katt, som smyger på taken efter gran-nens katta. Allah, bevare mig för hans onda öga!» Och andra skola säga, medan de slå sig för pannan:

»Säg intet ont om stackars Hassan, ty han har blivit tokig.» Och de näsvisa tjuvpojkarne skola ropa:
»Titta på Hassan, som betalade tio dinarer för ett halvstop indigo och vatten!»

HASSAN.

Ah, Guds död!

YASMIN.

Titta bara på honom! Han raglar som en vimmelkantig ande. Gå hem, gamle gosse!

Selim.

Gå hem och skriv vers!

YASMIN.

Gå hem och koka karameller!

HASSAN.

Yasmin! Yasmin! Mitt huvud!

YASMIN.

Ge dig i väg, om du inte vill, att jag skall kyla av ditt huvud, odrägliga gamla narr!

HASSAN.

Yasmin, Yasmin! (Står med utsträckta armar.)

YASMIN.

Tag det här, min bulbul, och dränk dina förhoppningar i. (Häller ett ämbar vatten över honom och slår sedan igen luckorna. Hassan rör sig ej ur fläcken.)

HASSAN.

Din skurkaktiga, orena hund, Selim! O, du outgrundliga kvinna! Jag skall låta piska er genom gatorna och vanära er på marknadsplatsen och låta edra kroppar kastas på avskrädeshögen att ruttna. Å, så mitt huvud värker! Å, du gemenaste av svin! Mätte du grymta för evigt i helvetet. Mitt huvud — mitt huvud. Du med dina trollkonster och din jude. Det rinner blod ner för muren. (Rister i grinden.) Jag skall bryta mig in i huset. Jag skall döda er! Allah, jag spricker av ilska. Alltsammans är mitt eget fel och kommer sig av att drömma och att tro på trollkonster. Ack, Allah, jag dör. O, Yasmin, så vacker och så grym! O, brinnande natt, du har dödat mig! Farväl och Salaam!

(Faller i fontänens skugga. Tystnad. Ett ljus blir synligt i det andra huset. Man hör dämpad musik; den första svaga gryningen tänds på himlen.)

(Kalifen Harun Ar Raschid, Jafar, hans visir, Masrur (en neger), hans skarprättare samt Ishak, en ung man, kalifens poet, in. Alla klädda som köpmän.)

KALIFEN.

Ishak, mitt sinne är tungt, och alltjämt släpar natten sig fram, medan vi vandra på de krokiga gatorna utan att finna någon förströelse; och alltjämt lyser den vita månen.

ISHAK.

O kalif över alla rätttrogna, har inte månskenet tillräckligt innehåll för den vise, alldeles som springbrunnens plask eller den höga cypressens silhuett, som

sträckt sig över muren för att rikta sin udd mot stjärnorna?

(Musiken, som upphört, börjar på nytt.)

KALIFEN.

Jag hör musik och jag ser hur det lyser. Kom, kom, mina vänner, ännu i elvte timmen av denna förbannade natt skola vi kanske få något ur den.

JAFAR.

Herre, natten är långt framskriden, och du har ej sovit. Timmen är för sen att söka nya förströelser.

KALIFEN.

Jafar, du är lika omtänksam som en köpman.

ISHAK.

Just däri ligger hans förtjänst, Harun. Ty han står i rikets stora bod, där han säljer provinsernas tributer och handlar med människors liv.

KALIFEN.

Nog, nog. Ropa till dem, Jafar, och hör efter om de vilja släppa in oss.

JAFAR.

Hör på, go' vänner, i Allahs namn!

EN RÖST.

(Från fönstret. Den talande förblir osynlig.)

Vem ropar?

JAFAR.

Herre, vi äro fyra köpmän, som anlände från Basra i går kväll. Efter ankomsten mötte vi en man på gatan, som också var från Basra, fast bosatt i Bagdad, och han bjöd oss komma hem till sig och äta. Så antogo vi inbjudningen och stannade tills det blev sent och talade om angelägenheter från Basra. Men eftersom vi voro främlingar i staden, gingo vi vilse och ha vandrat utan uppehåll för att söka reda på vårt Kahn utan att finna det. Nu har en lycklig slump fört oss till denna gata; när vi sågo, att det lyste, och när vi hörde musik, hoppades vi, herre, att äntligen få njuta av din gästfrihet; ty vi äro redbara män, goda vänner och sanna rättroga.

RÖSTEN.

Då äro ni inte från Bagdad?

JAFAR.

Nej, herre, utan från Basra.

RÖSTEN.

Om ni varit från Bagdad, skulle ni inte blivit insläppta för allt guld, som finns i kalifens skattkammare.

KALIFEN.

Alltså få vi stiga på, eftersom vi äro från Basra?

RÖSTEN.

Stiga ni in, äro ni i mitt våld. Och om ni tråka ut mig, skall jag straffa er med döden. Men ingen tvingar er att stiga på. Gån i frid, ni män från Basra!

KALIFEN.

(Avsides.)

Ett sällsamt äventyr. (Högt.) Vi ta risken att besvära dig, o avskräckande värd, och söka nu efter dörren.

RÖSTEN.

Brukade någonsin ett gott ryktes dörr vetta åt denna gata? Vår dörr är långt härifrån, och ni äro främlingar och därtill upprymda och kunna inte hitta dit. Men jag skall ställa i ordning ett sätt för er att komma upp.

KALIFEN.

Jafar, aldrig kunde jag tro, att det fanns ett så stort hus i denna fattiga stadsdel. Ty utifrån ser det ut som alla andra hus, frånvaron av dörr undantagen; men om detta endast är baksidan, måste det övriga vara mycket rymligt och kanske också gömma någon hemlighet. Vi skola göra en upptäckt i natt, o Jafar.

JAFAR.

Herre, vi ha blivit varnade för faror.

(En korg firas ner.)

KALIFEN.

Faror? Vad bryr jag mig om dem.

(Sätter sig i korgen och blir upphissad.)

JAFAR.

Ack, Masrur, tänk om jag finge sova en liten stund.

MASRUR.

Då skulle du vakna i paradiset, om kalifen hörde dig nu, Jafar.

(Med van hand svänger Masrur sitt svärd alldeles intill Jafars nacke.)

JAFAR.

(Medan han sätter sig i korgen och pekar på Masrurs svärd.)

Vägen till paradiset är smal och blixtrande, o Masrur!

MASRUR.

(Gör en hotfull åtbörd med svärdet.)

Ha, Jafar, det behövs bara ett kort hugg.

(Jafar och efter honom Masrur halas upp, och korgen firas åter ner för Ishak.)

ISHAK.

(Ensam.)

Fortsätt din väg utan mig, alla rättrognas härskare. Jag följer dig inte längre. Uppsök ännu ett äventyr, om du har lust. För mig är själva gryningen ett tillräckligt underbart äventyr — liksom vattnets plask i fontänen. Avslöja hemligheten med ljuset och med musiken och med huset, som inte har någon dörr, och med värden, som inte vill släppa in någon stadsbo. Tag reda på en mans hemliga kärlek eller besvikelse, bryt sedan din ed och offentliggör hans berättelse för hela Bagdad; kasta därefter guld och än mer guld åt honom, och inbilla dig, att du fått en vän! Äro inte dessa säckar med guld, o min frikostige herre, som du slänger till en älskarinna för en natt, till en poet för en ordlek, till en rik vän för en fest, till en tiggare av en nyck, skatteinkomster från

städer, där de utpressats genom omänsklig behandling av de fattiga? Men ditt folks suckan, Harun, förmår inte ens sätta löven i din slottsträdgård i rörelse!

Och jag — jag har också tagit ditt guld, jag, Ishak, som föddes bland bergen till skogarnas och vindarnas frihet. Jag kom till ditt palats och glömde nästan, att det var ett fängelse. Och för dig skrev jag glänsande, svulstiga poem med hundra fyndigt hopflätade rim av samma slag. Men de voro en vanära för skalden, en skam för mannen. Och jag har glömt, att det finns män, som plöja och så, och att det ligger en hydda bland bergen, där jag föddes.

(Får syn på Hassan.) Vad nu, här ligger en kropp i skuggan. Det ligger så många tiggare på gatorna nu för tiden. Folk dör av gift eller dolkstyng, men mest av hunger. Mashallah, du har då åtminstone inte dött av hunger, min vän, men det är någonting i ditt uttryck, som inte tilltalar mig. Av kläderna att döma måste det vara en simpel man, en kryddkrämare eller en bagare; hela hans person verkar oproportionerlig och smutsig, men pannan tyder på en icke helt vanlig människa. Jag tror — — —

JAFAR.

(Från ovan.)

Ishak, kommer du inte upp?

ISHAK.

(Ropar tillbaka.)

Vänta ett ögonblick. Jag kommer strax. (För sig själv.) Vad kan ha givit honom detta bittra drag kring

munnen? Det är en ful karl, men jag vidhåller, att det ändå finns en viss förnämhet i hans uttryck.

Vad? En luta? Se här min hand, broder. Du har också älskat musik och kunde säkert sjunga folkets sånger, som voro vackrare än mina — sångerna jag lärde från min moders moder.

(Tar frånvarande upp den sönderslagna lutan.) Hur lät det nu igen?

»Den gröne jägaren kom från bergen,
morgonens glädje, hans hjärtas fröjd.»

Jag har glömt den, och lutan är dessutom trasig. Eller den här:

»Kom till oasernas vattusprång.

Kamelerna draga häråt; lyss till bjällrornas sång.»

(Fattar åter Hassans hand.) Ack, broder, din hand är ännu varm, och ditt hjärta slår; du är inte död. (Bad-dar Hassans panna med vatten från springbrunnen.) Förr eller senare får jag nog veta vad som förvridit din mun.

KALIFEN.

Ishak, Ishak, vi vänta och vänta!

ISHAK.

Kan jag aldrig få vara fri en enda timme för att njuta gryningen ensam. Ah — — — (Drar Hassans livlösa kropp mot korgen.) Jag kommer herre. (Lägger Hassan i korgen.) Se så, tag min plats, broder, och må du gå ditt öde till mötes. Jag tänker bli fri i natt, fri en enda morgon bland bergen!

(När Hassan hissas upp, avlägsnar sig Ishak med snabba steg.)

AKT II.

Scen I.

Ett stort rum. Till vänster leda tre valvbågar ut till en balkong, där kalifen, Jafar och värden stå. Själva rummet, som är tomt, strålar i ljus. Rummets arkitektur verkar egendomlig på grund av de breda, låga valvbågar, som inhägnat en fyrkant i mitten. Möblerna äro i rik, fast tarvlig orientalisk stil.

KALIFEN.

Ishak, Ishak, vi vänta och vänta!

JAFAR.

Ishak! Ishak! Han har kanske svimmat.

KALIFEN.

Svimmat?

JAFAR.

Låt mig gå ner och se efter vad han gör. Jag tycker jag hör honom tala.

KALIFEN.

Han talar till skuggorna. Han har ett av sina anfall av dåligt lynne i kväll. Vi bry oss inte om honom.

Han förlitar sig på vår vänskap och glömmer den respekt han är oss skyldig. Skall jag behöva vänta som en jude inför domstolen, jag, härskaren — — —

JAFAR.

(Hastigt.)

Vi äro ej i Basra, herre. Men se, repet har spänts.
(Till Masrur.) Hala på, du, som har en vit själ.

RAFI. (Värden.)

(Hjälper att hala. Till kalifen, som ser på.)

Gud give dig åter dina armars bruk, broder från Basra.

(Hassan rullar ur korgen, smutsig och livlös.)

Yallah, Yallah, på vilken dynghög har denna fågel dött? Skall detta föreställa din hedervärda följeslagare?

JAFAR.

(Förvånad.)

Du värd, detta är ej vår följeslagare, och vi ha aldrig sett honom förut.

RAFI.

Vad menas då med det här?

KALIFEN.

Vår vän har lurat oss — måtte Allah utestänga honom från paradiset — och skickat upp denna kroppen i sitt ställe. Kom så stälpa vi ut den på gatan.

RAFI.

(Känner Hassan på pulsen.)

Vänta, mannen är inte död, hans hjärtas kvarn mal
ännu livets mäl. Hör hit, Al!

(Al in. En ung och vacker page.)

AL.

Till sin herres tjänst.

RAFI.

Hör hit, Vide!

VIDE.

På sin härskares befallning.

RAFI.

En!

EN.

Till sin paschas förfogande.

RAFI.

Tamarind!

TAMARIND.

(En liten gosse med pipig röst.)

Vid ert härlighets fötter.

KALIFEN.

(Avsides till Jafar.)

I sanning, detta är förtjusande. Vilket utsökt prov
på god uppfostran och smak!

RAFI.

Förvandla det här till en människa, slavar! Sätt liv i honom, bada, tvåla, kamma och gnid honom med vällukter; kläd honom i högtidskläder och för honom åter till oss.

AL.

Vi höra.

VIDE.

Vi tjäna.

EN.

Vi darra

TAMARIND.

och lyda.

KALIFEN.

(Går in i det stora rummet.)

Ditt hus är stort och av ett säreget byggnadssätt. Det är verkligen egendomligt, att en dylik byggnad vetter mot en så obetydlig gata.

RAFI.

Det är ett gammalt hus, där manikéerna (måtte djävulen steka alla kättare) en gång i tiden höllo sina möten, innan de blevo levande flådda. Det brukar kallas för »de rörliga väggarnas hus».

KALIFEN.

Varför ett sådant namn?

RAFI.

Det vet jag inte alls.

KALIFEN.

Varför har den lockande musiken, som vi hörde nyss, tystnat?

RAFI.

Mina gäster, jag väntade blott på ert medgivande för att fortsätta min enkla fest. Hitåt, musik! Hitåt, danserskor!

(Klappar i händerna.)

(Musiken spelar. Värden går in i rummet och tecknar åt gästerna att sätta sig och vara tysta.)

KALIFEN.

Sannerligen, om vi inte efter en sådan början och i ett så praktfullt palats borde få se kvinnor, värdiga paradiset!

JAFAR.

Gud give det, herre.

KALIFEN.

(Till Jafar.)

Tyst, jag hör lätta steg. Spänningen hetsar som vin i mina ådror. O, Jafar, vilka underbara houris skola fröjda våra ögon i natt? Vilka rosiga bröst, vilka glänsande skuldror, vilka välformade anklar, vilka jasminvita armar?

(I god ordning och i takt med musiken inträder den värsta samling österländska tiggare ett öga kan föreställa sig eller en tunga beskriva. I spetsen går deras ledare, en man av ganska hyggligt utseende i förskräckliga paltor. Han anför kören med sin sång, som framföres halvt mässande på orientaliskt vis.)

Alla med två ben, hitåt!
Krymplingar få hjälpas åt.
Lama slippa dansens fläng
men få gnola vår refräng.

Kör av krymplingar utan ben:

Men få gnola vår refräng.

Visa såren. Deras stank
hjälpas mer än någon bön.
Och ju hemskare skavank
desto rikligare lön.

Kör:

Desto rikligare lön.

Uslingar med spräckta läppar,
sjuklingar, som pesten frätt,
blinde famlande med käppar,
upp att kämpa för vår rätt.

Kör:

Upp att kämpa för vår rätt.

Här i staden finns en gömma,
som av säckar proppats full,
dit kalifen brukat tömma
säckvis av sitt röda gull.

Kör: (Hest.)

Säck vid säck vid säck med guld,
varje minsta fläck med guld.

Rak i ryggen och var fräck!
Här finns säck vid säck vid säck,
guld för den vars guld är väck.

(Värden gör en handrörelse. Tiggarna falla ned med ansiktena mot marken. Dansmusik.)

(Från höger en samling ljusa, från vänster en samling mörka danserskor in med musik.)

DANSERSKORNA.

Fram till dansen, glädjens tärnor,
blomlätt, blomlätt är er gång.
Skälv, cypress, och tindra, stjärnor!
Näktergal, din sång, din sång!

DE LJUSA.

Bleka äro vi

DE MÖRKA.

                    som gryning
över längtans rosenland.
Mörka äro vi

DE LJUSA.

(Niga.)

                    som skymning
tänd av solnedgångens brand.

KÖR.

Fram till dansen, glädjens tärnor,
blomlätt, blomlätt är er gång.

Skälv, cypress, och tindra, stjärnor!

Näktergal, din sång, din sång!

(De dansa kring tiggarna och peka finger åt dem.)

DE LJUSAS LEDARE.

Från vilket kroghål, vilken gränd
blev denna samling sluskar sänd?

DE MÖRKAS LEDARE.

Fort, systrar, skynden härifrån!

(Han, som anför tiggarna, fångar henne.)

Nej, släpp min fot, du smutsens son.

TIGGARNAS LEDARE.

Men tänk om smutsen börjar glimma?

Din häpnad dölj till varje pris!

Det, som kan hända denna timma,
otroligt vore det i paradiset.

(Reser sig, varvid paltorna falla av och mannen glänser av guld.)

Otroligt vore det i paradiset!

(Lyten och paltor försvinna som genom ett trollslag, medan alla
resa sig upp och ropa i korus:)

KÖR.

Otroligt vore det i paradiset!

(RAFI lyfter handen. Alla stå orörliga.)

FLERA RÖSTER.

Tyst! Konungen talar.

Tiggarnas konung.

Konungen.

TIGGARNAS LEDARE.

Tiggarnas konung, kalifen över alla otrogna, Påfågeln av den Silverne vägen, Bagdads herre!

(De dansande rada upp sig i rummet bakom arkaderna.)

JAFAR.

(Avsides, förvånad.)

Tiggarnas konung?

MASRUR.

(Avsides, förvånad.)

Bagdads herre?

KALIFEN.

(Avsides, förvånad.)

Kalifen över alla otrogna? Allah kerim, detta är sannerligen ett skämt!

RAFI.

(Kastar av sig manteln, och nu ser man, att han är klädd i en praktfull rustning av guld.)

Undersåtar och gäster! Enär natten före vår dag lider mot sitt slut och Vargens svans redan sopar skyarna i öster; enär vår plan är mogen, vår framgång tryggad och vår seger nära förestående, vad återstår mig då att säga er, mina trogna anhängare? Behöver jag upprepa: Varen tappre? Ni äro ju lejon. Varen listige? Ni äro ju ormar. Varen grymme? Ni äro ju vargar.

Se, ännu drömmer det Bagdad, som snart skall brinna i en eld, rödare än morgonrodnadens. Ni ha bettlat — ni skola köpa. Ni ha krupit och lismat —

ni skola kämpa. Ni ha lagt onda rådslag — ni skola plundra. Ni ha vridit er under slagen — ni skola döda.

Hur de snarka, dessa svin, vilkas näsborrar vi i dag skola sprätta upp! Koppar slängde de till oss, men vi skola ge dem stål tillbaka; gott stål från Damaskus, som skär smalt och djupt. Men vad Påfåglarnas Påfågel beträffar, den liderliga sällen, den där kalifen — det levande liket, som redan borde ligga i sin kista — ingen annan än mig tillkommer det att spika igen locket över honom, medan hans ögon ännu stirra in i mina. Hans trädgårdar, vattenkonster, lusthus och palats; hans hästar, mulor, kameler och elefanter; hans statyer från Yoonistan och hans viner från Ferangistan; hans egyptiska eunucker och hans mattor från Bokhara; hans stora förseglade kistor fulla med omyntat guld och hans pärlband av ametister och hans armband av safirer, allt detta tillika med hans kvinnor, hans utvalda, blomlika kvinnor, är ert, mina barn, till åtrå, plundring och lusta — allt och alla utom hon, för vilken jag varnat eder — kvinnan, som är min och som skall sitta obeslöjad vid min sida på kalifernas tron — — — Och när ni få se oss sitta tillsammans på den tronen, skola ni ropa — — —

TIGGARNA.

(Alla med en mun.)

Kalifen är död! Kalifatet är slut! Länge leve konungen!

JAFAR.
(Harmsen.)

Inte ens som skämt är detta tal passande.

RAFI.

O, flyktiga gäster, jag ber er, stick omdömet's tunga i höviskhetens kindpåse.

JAFAR.

Höviskhet! Vårdens plikter äro större än gästernas. Det är taktlöst att tala så inför sina gäster. Därför måste vi be om lov att så fort som möjligt få avlägsna oss.

RAFI.

Och vem skall då rädda mig undan kalifens hämnd, sedan ni hunnit skvallra för befälhavaren för hans vakt?

JAFAR.

Vi ge vårt ord. Vi äro hederliga män.

RAFI.

Om ni vore tjuvar liksom vi, skulle jag möjligen kunna tro er. Men om, som ni själva säga, ni äro hederliga män, skall just hedern driva er att andlöst störtlå till kalifens port; och av samma anledning skola ni utan betänkande bryta ert löfte, som en tjuv och upprorsmakare avtvingat er.

JAFAR.

Jag ber dig, herre, nu får det vara nog, antingen detta är skämt eller ej. Snart är det morgon; vi

måste gå; vi ha viktiga affärer; våra kunder vänta på oss.

RAFI.

Säg deras namn, o gäster, och jag skall lägga både deras guld och deras döda kroppar för edra fötter.

JAFAR.

Vi yrka på att du låter oss gå.

RAFI.

O, köpmän, säg mig först en sak. Bo ni i stora hus i hamnstaden Basra?

JAFAR.

Våra bostäder äro visst inte dåliga.

RAFI.

Äro rummen rymliga och bra inredda?

JAFAR.

Ganska bra.

RAFI.

Och säg mig ytterligare, ha ni mjuka mattor på golven i edra rum?

JAFAR.

Vi ha mattor.

RAFI.

Stora, praktfulla och mjuka mattor från Persien och Afganistan?

JAFAR.

Ja.

RAFI.

Det var skada. Av mjuka mattor bli fotsulorna mjuka. Och de, som ha omtåliga fötter, borde hålla dem på saktmodets matta.

MASRUR.

(Drar sitt svärd.)

Vägar du hota oss, bismillah!

RAFI.

O, höget avskyvarde neger, förvisso ha du och din fattningsformåga anda sedan barndomen gått skilda vägar. Måste jag alltså låta antydandets fina nål falla och i stället gripa efter de uppenbara påståendenas klubba? Måste jag säga er, mina trenne gäster, med tydlighetens tydlighet och med uppriktighetens tydlighet, att om ni hota en gång till, göra ytterligare undanflykter eller flera frågor, skall jag låta hänga er med huvudet ner och piska livet ur edra kroppar.

HASSAN, iförd praktfulla kläder, ledes in av de fyra gossarna mellan raden av dansande.)

HASSAN.

(Klagande.)

Eywallah, eywallah, eywah, eywah, Mashallah! Istag-furallah!

RAFI.

Ser man på, här är ju den fjärde gästen!

AL.

Vi ha tvattat honom, det behövdes.

VIDE.

Kammat honom, det var nödvändigt.

EN.

Smort honom med vällukter, det var vår plikt.

TAMARIND.

Klätt honom, det var ett nöje.

HASSAN.

(Som förut.)

Eywallah! Yallah Akbar! Yallah kerim! Istagfuralah! Eywallah! Det är slut med Hassan! Hassan finns inte mer! Han är död! Han är begravnen! Han har blivit stoft! Yallah kerim!

RAFI.

Nå, Hassan, om det är så du heter, ha inte mina gossar skött om dig ordentligt? Om de gjort dig illa med sina påhitt, vid honom, vars namn jag inte vågar nämna, skall jag — — —

HASSAN.

Jag ber dig, jag ber dig, herre, piska för all del inte någons liv ur hans kropp, och framför allt inte mitt.

RAFI.

Du hörde alltså vad jag sade? Var inte rädd. Allt jag begär av mina gäster, käre Hassan, är ett städat uppförande.

HASSAN.

Hu! Vad är det för gräsligt folk?

RAFI.

Tiggare från Bagdad. På gatorna vänta ytterligare tio tusen på ett tecken av mig. Om en liten stund skola de överraska den sömniga palatsvakten, plundra Bagdad, slå ihjäl kalifen och utropa mig till konung.

HASSAN.

(Förbluffad.)

Vad har då hänt mig i denna natt? Nyss var jag i helvetet med alla dess vattenkonster, som spruta eld och blod.

RAFI.

Hassan, du kom just i lagom tid. Den kalla gryning, som är slutet på en rumlares mörka dag, drar nu slöjan från himlens blå. En bägare för min stundande seger, mina gäster, ty jag måste bort och vinna den, och under tiden få ni ligga här och sova bort Bagdads ödeläggelse. Detta skola ni åtminstone säga om er värd — att han bjöd er gott vin.

(De fyra slavarna räcka fram bägaren; kalifen vägrar att dricka.)
(Till kalifen.) Herre, du dricker inte?

KALIFEN.

Jag lyder Profeten.

RAFI.

Vad är det för vin, man odlar i Mekkas öken eller

på sandkullarna kring Medina? Ah, om blott Profeten smakat vin från Syrien eller öarna, hade han säkert aldrig skrivit den där obekväma versen i sin bok.

JAFAR.

Hör på, värd! Jag dricker dig i alla händelser till. Det uppstår ändå ett visst kamratskap mellan dem, som druckit vin tillsammans, de må vara mördare eller tjuvar eller kristna.

MASRUR.

Värd, den dag jag utgjuter ditt blod, vill jag dricka en klunk till minne av denna bägare vin. Till dess — din välgång! (Dricker.)

RAFI.

(Sarkastiskt.)

Ni äro verkligen tre lustiga kamrater med ert älskliga lynne. (Dricker.) Jag tackar dig, neger, och dricker din skål.

HASSAN.

Jag dricker för att glömma en kvinna. Men är denna lilla bägare tillräcklig?

RAFI.

Varken tio eller tio tusen bägare som denna, om du har älskat. I natt ämnar jag fylla min glömskas bägare med kalifens blod. Broder, blir inte den bägaren tillräckligt djup?

HASSAN.

(Förskräckt.)

Kalla mig inte broder, du blodtörstige man, som vågar tala om att utgjuta Islams heligaste blod!

RAFI.

När de högsta ämbeten skändas, när heligt blir ohelgat, när rättvisan blir lögn, när folket svälter och världens största narrar sitta i högsätet, då vågar en man tala om att utgjuta Islams heligaste blod.

KALIFEN.

I synnerhet om han har något otalt med kalifen och ett gott öga till en kvinna i dennes harem.

MASRUR.

Varför vill du lägga honom levande i sin kista? Berätta historien för oss.

JAFAR.

Berätta, om du inte vill, att vi skola ta dig för en skrävlare eller narr.

KALIFEN.

Berätta för oss om kvinnan; vad kan det göra dig, eftersom vi äro i ditt våld?

RAFI.

(Efter någon tvekan.)

Ja, vad kan det göra, om jag för mitt nöjes skull och för att lätta mitt tunga hjärta berättar något av min historia?

Mitt namn är Rafi. Jag kommer från bergen bortom Mosul, där männen äro fria och där kvinnorna gå obeslöjade. Där blev jag trolovad med Pervaneh, en vacker och förståndig kvinna. Men dagen innan vårt bröllop fann guvernören i Mosul på att rycka in i mitt land med tusen man. Bytet i vår by blev vålganska ringa, men de fångslade Pervaneh, som vandrade ensam bland pinierna i skogen, och förde bort henne. När jag fick veta detta, sprang jag i sadeln och jagade till Mosul, beredd att ensam döda guvernören och alla invånarna, om något ont hade vederfarits Pervaneh. Men där fick jag höra, att hon redan förts ombord på en farkost, lastad med slavar, och sänts nedför Tigris till Bagdad. Då lejde jag sex män med muskler av stål att ro mig dit. Vi anlände till Bagdad efter tre natters rodd just i gryningens gråa timme. Med ett tigersprång var jag ur båten och lopp som en galning genom gatorna ropande: Slavmarknaden! Visa mig vägen, o vänner, till slavmarknaden, slavmarknaden!

Och när jag vände kring ett hörn, stod jag plötsligt på marknaden, som liknade en trädgård full av praktfullt klädda flickor, stående gruppvis liksom blommor i trädgårdsrabatter. Men somliga av dem voro nakna som liljor. Jag sprang runt hela platsen för att finna Pervaneh, medan alla kvinnorna skrattade åt mig för full hals. Och se, där stod hon äntligen. Hon, som aldrig burit en slöja, var nu den enda beslöjade kvinnan på hela marknaden, ty hon hade svurit

inför sin ägare att hellre bita av sig läpparna än stå obeslöjad. Men jag kände igen henne på hennes välformade händer och ropade: »Hör på köpman! Ge mig den beslöjade kvinnan för tusen dinarer.» Och köpmannen skrattade såsom köpmän brukar åt mitt anbud och begärde två tusen; och för guld måste jag köpa mitt eget hjärtas blod. Då lyfte hon på slöjan och jublade av glädje och föll mig om halsen. Och alla slavflickorna klappade händerna i förtjusning.

Men i samma ögonblick steg en svart eunuck in på marknaden, så lång och så avskyvärd, att solen för-mörkades och fåglarna i träden pepo av förskräckelse. Och alla köpmän och slavar bugade sig djupt för honom. Hunnen till min köpman, ropade han: »Varför säljer du slavar, innan kalifen gjort sitt val?»

Därefter vände han sig till Pervaneh: »Gå tillbaka till din plats.» Jag sade: »Hon är redan min.»

Men eunucken genmälde: »Håll dig lugn. Jag tar henne för kalifens räkning.»

Och ögonblicket därpå blev Pervaneh gripen av två vakter, och jag drog mitt svärd och skulle just hugga eunucken i tusen bitar, då Pervaneh tecknade åt mig, och då jag såg upp, märkte jag, att jag var omgiven av väpnade män. Men när de förde bort henne, ropade Pervaneh på vårt lands språk: »Jag kan dö, men jag kan inte överleva vanäran. Rädda mig därför levande eller död, nu eller i en framtid, och hämna mig på kalifen, måtte korparna äta hans inälvor!»

Se där min berättelse, och just därför tänker jag

lägga kalifen levande och bunden i sin kista och spika igen locket över hans vidöppna ögon.

KALIFEN.
(Med en rysning.)

Levande och bunden och med vidöppna ögon. Din djävul!

MASRUR.

Är det hela berättelsen?

JAFAR.

Tänker du slita kejsardömet i stycken för en flickas oskuld?

KALIFEN.
(I vrede.)

Och väga din simpla åtrå mot Islams härlighet!

RAFI.

Är då denne Harun verkligen Islams härlighet? Är hans folks välfärd ej mer värd än en blomstrande slavinna i hans seralj, och skulle dess lycka blott vara såsom en fisk i hans silverdamm.

JAFAR.

Gud skall gäcka dina planer.

RAFI.

Om det behagar honom. Lev väl, mina gäster! Jag går att hämna Pervaneh och dränka Bagdad i blod.

JAFAR.

Och vad skall det bli av oss?

RAFI.

Det är en lycka för er, att ni äro mina gäster, ty ni äro rika och förnäma och därför förtjänta att oskadliggöras. Men i detta rum äro ni lika säkra som i en bur av järn. Endast otydligt som i drömmen skola ni förnimma braket, när tyranniets jätttestod krossas.

KALIFEN.

(Springer och försöker genskjuta honom.)

Vid den tjocka röken ur helvetets avgrund och vid alla gastar, som äta människokött, du kommer inte härifrån, och vi ämna inte stanna kvar.

RAFI.

Betänk dig två gånger, innan du rör mig!

(Han hoppar bakom arkaderna. Tiggarna och kvinnorna stå nu uppradade tätt intill rummets väggar och gästerna isolerade i mitten. Bakom varje pelare framträder en bågskytt med hårt spänd båge riktad mot de uppskrämda gästerna.)

KÖR av TIGGARE och DANSERSKOR.

I dag skall narren, som i värmen fryser,
med vinden fly till kallare klimat.

I dag skall varje liten rännil spegla
en flammig morgonrodnad, röd av hat.

I dag skall musikern och hovpoeten
författa nya ord till en kantat.

I dag den hatade Harun skall önska
dit pepparn gror sitt hela kalifat.

RAFI.

(Tystar sången med en handrörelse. Vänd till sina gäster.)

Var det inte någon, som frågade, varför detta hus kallades »de rörliga väggarnas hus»?

KALIFEN.

Jag gjorde den frågan.

(Med en skräll falla järnluckorna ned och stänga för arkadernas valvbågar. De fyra gästerna bli helt och hållet instängda.)

RAFI, TIGGARNA och KVINNORNA.

(Ropa bakom järnluckorna.)

Se här vårt svar!

JAFAR.

Detta är en fasansfull belägenhet.

(Tiggarna marschera ut under krigisk musik.)

RÖSTER av TIGGARNA.

(Avlägsnande sig.)

I dag den hatade Harun skall önska
dit pepparn gror sitt hela kalifat.

JAFAR.

(Lyssnar vid muren.)

Nu ha alla lämnat rummet. Vi äro åtminstone ensamma. Låt oss ropa, och kanske skall man höra oss från gatan.

MASRUR.

(Bultar på väggen.)

Hjälp, hjälp, I män från Bagdad! Kalifen är i fara! Kalifen är fången! — — — Hitåt och rädda

kalifen. mänsklighetens härskare, världens betvingare!

(Tymanad.)

KALIFEN.

Inte ett hurrarop till svar.

JAFAR.

Jag glömde, att rummet låg så högt över gatan. Och på omse sidor sträcker sig husets tomma trädgård.

(Kalifen, Jafar och Maarr gå omkring i rummet och leta efter en väggen, medan de bulta på järnväggarna. Hassan sätter sig på mattan.)

KALIFEN.

Allah, det här rummet är en ask inuti en annan ask, alldeles som en kinesisk leksak. Och i gryningen tänker den där mannen överraska mina soldater och plundra palatset och bränna Bagdad. Han kommer att upptäcka vem jag är och steka mig levande.

JAFAR.

Ack, herre, vad skola vi göra?

KALIFEN.

Du hund! Du träck! Du dynghög! Du stoft! Har jag gjort dig till visir för att rådask eller råda? Hitta nu på vad vi skola företaga oss! Du har låtit mig falla i en snara, och så darrar och skälver och ryser och skakar du som en bytta med vassla på ryggen av en kamel. Mitt rike är minskat från tolv

provinser till tolv alnar i fyrkant, mina undersåtar från trettio millioner till tre stycken. Men Bismillah! En av dem är skarprättaren och, Mashallah! en annan av dem förtjänar att avrättas och, Inshallah! om inte ditt huvud kan utfundera en möjlig plan till räddning, kommer det att trilla ner från dina skuldror och rulla i väg över golvet.

JAFAR.

Det som skall hända, skall hända. Men här ha vi någon, som är fördjupad i tankar och som förefaller oberörd av händelserna omkring. Låt oss inbjuda honom till vårt rådslag.

KALIFEN.

Nå, Hassan, var kretsas dina tankar?

HASSAN.

Jag betraktar mattstumpen. Den är gottköpsvara, illa färgad och har ett tråkigt mönster.

KALIFEN.

Är du matthandlare?

HASSAN.

Nej, herre, jag är sockerbagare.

KALIFEN.

Och jag är kalifen.

HASSAN.

Som mitt hjärta redan anat, o alla rättrognas härskare!

(Utför föreskrivna hälsningsceremonier.)

KALIFEN.

Kan du ge mig den minsta gnista hopp om räddning, Hassan sockerbagare? Om ej, kommer Masrur att hugga av allas våra huvuden, begynnande med ditt. Levande vågar jag ej falla i den mannens händer.

HASSAN.

Men jag vågar! O, förskona mig, förskona mig! Vad blev det av den mannen, som satte mig i korgen? Han bör veta var vi finnas och komma till vår hjälp.

KALIFEN.

Duger inte, duger inte. Jag litade hellre på Rafis misskund än på Ishaks virriga infall. Masrur, drag blankt. Det finns intet hopp.

HASSAN.

Hav misskund med din tjänare, det finns hopp! Se ljusstrimman!

(Pekar på springan mellan järnväggen och golvet åt balkongen till.)

KALIFEN.

Vid helvetets sju sjöar, vi äro väl inga råttor.

HASSAN.

En rätta kunde inte komma igenom. Men, herre, hur skulle det vara med ett budskap?

KALIFEN.

Ett budskap?

HASSAN.

I svart skrift på ett papper, nedkastat på gatan.

KALIFEN.

Nå, Jafar, du är en dumbom jämförd med denne man! Fram med pennan och skriv. Varna befälhavaren över trupperna. Varna polisen. Förklara vår be-lägenhet. Erbjud upphittaren av detta papper guver-nörskapet över tre provinser. Skriv tydligt, skriv fortare. Tiden lider. Skriv, och vi äro räddade. Skriv för Bagdads frälsning; skriv för Islams befastelse. O Hassan, sockerbagare, bli vi räddade, skall jag fylla din mun med guld!

(Jafar har under tiden skrivit på en lång pappersremsa, som petas genom springan.)

HASSAN.

Nej, här i hörnet, där det inte finns någon balkong utan muren går rakt ner på gatan.

(Masrur petar ut papperet med sitt svärd.)

KALIFEN.

Och hur skola ni nu fördriva tiden i väntan på vår befrielse?

JAFAR.

Jag tänker grubbla över det nyckfulla i människors gärningar.

MASRUR.

Och jag skall vässa mitt svärd mot mitt lår.

HASSAN.

Och jag skall lista ut vad som gör mönstret i den här mattan så gränslöst fult.

KALIFEN.

Jag slår mig ihop med dig, Hassan. Du är en man med smak.

Scen II.

(Se akt I, sista scenen.)

Samma gata utanför huset — gatan med springbrunnen och med Rafis och Yasmins balkonger mitt emot varandra. Kallt gryningsljus.

(På springbrunnens trappsteg sova två dagdrivare. Den ene gnider sig sömnigt i ögonen och ser upp. Ett papper dalar ned. En av männen fångar det.)

FÖRSTE DAGDRIVAREN.

Här kommer ett nytt kapitel ur Koranen från himlen.

ANDRE DAGDRIVAREN.

Står det något skrivet, Abdu?

ABDU.

Det står något skrivet, Ali.

ALI.

Läs, vad det står, Abdu.

ABDU.

Jag kan inte läsa. Jag är väl ingen skollärare heller!

(Viker ihop papperet, sticker det innanför häftet och gör sig i ordning att somna om. Några typiskt österländska gatuvandrare gå förbi.)

ALI.

Abdu.

ABDU.

Jag sover.

ALI.

Jag kan läsa. Ge hit papperet.

ABDU.

Jag sover redan. Stig upp och tag det ur mitt bälte, om du vill ha det. Ack, Ali, jag är lika tung av sömn som en sköldpadda i november.

ALI.

Nej, Abdu, jag är för lat att röra på mig. Det är ett papper, och det är skrivet på. Det är alldeles likgiltigt. I morgon eller dagen därpå blir det läst.

ABDU.

I morgon eller dagen därpå kanske jag vaknar och ger det till dig.

(Paus. Fler gatuvandrare gå förbi.)

ALI.

(Med plötslig ingivelse.)

Blås över papperet till mig, Abdu.

ABDU.

Ack, Allah sände dig till besvär i världen.

(Abdu blåser papperet till Ali. Med stor möda stavar denne igenom det, medan han mumlar:)

ALI.

Ha, alif, alif, re, oau, oau, een, Jeem — ni saliga i paradiset, är det så man skriver en Jeem? Nun — men du är väl ingen nunna eller en drinkares Qaf? Sannerligen tror jag inte en apa har skrivit det här med svansen. Nu har jag den andra raden. (Förvånad.) Hå, Abdu, varifrån kom detta? Låtsas nu inte sova. Svara mig.

ABDU.

Från himlen, inte annat än jag vet.

ALI.

Låt mig titta på himlen. (Rullar på rygg och tittar uppåt.) Hör på, Abdu, en stor skämtare har kastat ner det här från balkongen.

ABDU.

Måtte Allah straffa både honom och hans penna och dig. Finns det då ingen frid i världen?

ALI.

Här står skrivet, och hör nu på, o Abdu, ty detta är den märkvärdigaste av alla märkvärdiga skrivelser, som äro märkvärdiga. »Vem, som än finner detta papper, må veta, att kalifen är fången i huset ovanför. Både han och hans vänner äro fångar och sväva tillika med hela Bagdad i yttersta fara. Låt räddningen bli snabb och överraskande, men låt den framför allt försiggå i hemlighet. Järnväggarna måste lyftas upp underifrån. Och skicka ofördröjligen en man

till vakten, o lycklige upphittare; varsko soldaterna, att de bevaka palatset mot Bagdads tiggare, och du kommer att utnämnas till guvernör över tre provinser. Undertecknat Jafar, visiren. (Brister i skratt.) Tre provinser, jag känner till deras tre provinser, jag! Det är väl någon ung rikemansson, som hoppas spela stackars gamla Ali ett spratt, alldeles som det hände med Abdallahs son, som man klädde ut till kvinna och förde till storvisirens harem, där hans belöning kom nerhaglande i form av piskrapp på hans tår. (Med sänkt röst.) Men hör på Abdu, om nu kalifen och hans vänner verkligen vore i huset? Tänk, om det här var sant? Vem skulle tro mig? Vem är jag, att jag skulle kunna rädda kalifen? Jag blandar mig aldrig i politik.

ABDU.

Måtte de stora gamarna slå ner på dig och på kalifen och på kalifens mor. Kan jag inte få sova? Och nu är det något tumult därborta på vägen igen. Ya, Jehannum, polisen!

(Polischefen in med Ishak.)

ISHAK.

Hör på, jag vet inte så noga, var jag skildes från dem. Det var på natten. Det var någonstans i det här kvarteret. Det kan lika gärna ha varit den här balkongen eller den där, som de klättrade upp till, ty det finns tusen balkonger att välja på. Det var ovanför en springbrunn, men det finns ju tusen spring-

brunnar. Jag försäkrar, att de alltid komma tillbaka. Har du inte redan tjoget fullt av liknande skrämskott, som gällt kalifens säkerhet?

POLISCHEFEN.

Aldrig någonsin och vid intet föregående tillfälle har hans härlighet dröjt så länge att återvända till palatset. Det börjar redan dagas.

ISHAK.

Hör på vad jag säger, o du vapenförfarne man! Även om du funne honom, bleve ditt tack ringa. Vågar du slita härskaren över Islams rike ur famnen på hans senaste slavinna eller slå nöjesbägaren ur hans motviligt framsträckta hand?

POLISCHEFEN.

Hör på vad jag säger, o pennfäktare, lyckas du inte finna honom, låter jag spetsa dig på den förfärligaste av alla pennor. (Griper honom.)

ISHAK.

Du råa, ruskiga rackare och rosenrasande räkel, tag bort din hand, som stinker av stall.

POLISCHEFEN.

Yallah, dessa poeter, som alltid tala på vers.

ALI.

(Som stigit upp och salaamat, närmar sig.)

Jag ber er — — —

POLISCHEFEN.

Ditt kryp! Vågar du tilltala oss?

ALI.

Jag ber er bara lägga märke till — — —

POLISCHEFEN.

Och jag ber bara, att du ger dig i väg, om du inte vill bli kluven från huvud till fot.

ISHAK.

Märker du varken att han har ett papper i handen, min käre polischef, eller att hans sätt är betydligt finare än ditt? Får jag se på ditt papper — — — Ah, ah, varifrån kom detta, hederlige vandrare?

ALI.

Från den där balkongen, måtte du ha overseende med din slav.

POLISCHEFEN.

Det var en mycket viktig upptäckt. Låt oss slå in dörren.

ISHAK.

Det finns ju ingen dörr. Men skicka först bud till palatsvakten.

POLISCHEFEN.

(Till en soldat.)

Ali. (Till den andre Ali, som springer fram och säger: »Excel-lens, jag hör, och jag lyder».) Inte du, idiot. Gjorde kanske Allah namnet Ali för dig ensam? Vem är du,

att jag ens skulle tilltala dig? Finns det inte tio tusen Aliar i Bagdad, och hur vågar du ens lyfta huvudet, kryp, när jag ropar Ali? (Till polismannen.) Se här min ring. Tag detta papper och spring så fort du orkar till befälhavaren över palatsvakten och ge honom det.

POLISMANNEN.

Jag hör, och jag lyder. (Går.)

ISHAK.

(Hejdar honom.)

Vänta!

POLISCHEFEN.

Med vilken rätt hejdar du en av mina underlydande, du bastard av ett gåspennbärande fjäderfä?

ISHAK.

När började en polisman, som inte duger till annat än att svinga en blydagg, göra anspråk på att besitta en eftersinnande poets prövade och goda omdöme? Säg åt dem, Ali, att skicka hit några män med stänger och stegar.

POLISCHEFEN.

Det är en förståndig befallning. Spring, spring, Ali!

ISHAK.

Den där andra Ali, han, som lämnade papperet

— — —

ALI.

Herre?

ISHAK.

För hur länge sedan blev detta papper nedkastat från balkongen?

ALI.

Vad vet jag om tiden? Ungefär så länge som det tar att gå till marknaden och köpa en vattenmelon.

POLISCHEFEN.

Vid avgrundens alla plågor, har inte det här svintrynet haft papperet en dryg timme! Vid helvetets röda eld, varför sprang du inte ögonblickligen till palatsvakten, ditt usla kryp?

ALI.

Jag var rädd och trodde det hela var ett skämt.

POLISCHEFEN.

Ett skämt! Strömmar av blod ett skämt! Kalifens liv ett skämt! Kejsardörets säkerhet ett skämt! Av ditt ansikte förstod jag strax, att du måste vara en förrädare. Jag skall minsann lära dig att skämta. Jag skall lära dig att frukta i stället. Hör på, Mahmud, Zia, Rustem, ned med hans huvud och upp med hans fötter.

ALI.

(Medan fötterna snaras, innan han hissas upp på pålen för bastonaden.)

Ack, Abdu, du hade brevet först, och det är alltså ditt. Ämnar du inte göra anspråk på belöningen? Tänk, att guvernören över tre provinser blir behandlad så här!

ABDU.

Brukar jag blanda mig i politik kanske? Prygla honom ordentligt, min käre profoss, ty han är en stor fridstörare bland fredliga medborgare. Men vad mig beträffar, o Ali, går jag litet längre bort, så att min sömn inte blir störd av din jämmer. (Ut.)

(Polismännen fortsätta med sitt förehavande, men hålla upp, när militärbefälhavaren jämte soldater inträda.)

(På balkongen mitt emot huset där kalifen är fången, blir Yasmin synlig.)

YASMIN.

Titta, titta Selim! Där får en karl prygel.

SELIM.

Kom in igen! Det här är ett upplopp eller något annat bråk. Skynda dig, och stäng luckorna ordentligt.

YASMIN.

Du är verkligen en manhaftig beskyddare för bräckliga kvinnoblomster i farans stund. (De stå kvar i fönstret.)

MILITÄRBEFÄLHAVAREN.

(Till polischefen.)

Min herre.

POLISCHEFEN.

Min herre.

MILITÄRBEFÄLHAVAREN.

(Gör honnör.)

Befälhavaren över den segerrika armén till er tjänst!

POLISCHEFEN.

(Gör honnör.)

Chefen för den upphöjda poliskåren, i lika måtto!

MILITÄRBEFÄLHAVAREN.

(Bugar sig.)

Jag är hedrad.

POLISCHEFEN.

(Bugar sig.)

Jag är överväldigad.

ISHAK.

Se så, mina herrar; jag besvär er, sopa undan ceremonielets spindelväv med handlingens kvast.

POLISCHEFEN.

Min herre, när handlingens män mötas, är en pennfäktares plats i hans pennfodral.

MILITÄRBEFÄLHAVAREN.

Ett ögonblick! Herr polischef, innan vi fortsätta, får jag lov att fråga, varför den där mannen undergår bestraffning?

POLISCHEFEN.

Eftersom ers excellens värdigas efterhöra anledningen, så är det på grund av viktiga orsaker, som angå polisen.

MILITÄRBEFÄLHAVAREN.

De måste verkligen vara mycket viktiga, eftersom de förmått er till ett så olämpligt förfarande utanför

själva det hus, där vår herre kalifen sitter fången. Ni har väsentligt förminskat våra utsikter till en snabb och verksam räddning.

POLISCHEFEN.

(Drar sitt svärd och svänger det.)

Ditt melonhuvud, ditt dyngsvin, din olycksfågel, packa dig iväg härifrån med ditt följe av kobenta, faderlösa stråtrövare, innan jag anhåller dig för onaturliga förbrytelser!

MILITÄRBEFÄLHAVAREN.

Ut med svärdet bara, du inbrottstjuvarnas tjockmagade spårhund, du, som belägger smågossar med handklovar, du, den fredliga marknadens skräck! Jag skall lära dig att förolämpa dem, som förgöra de otrognas härar.

ISHAK.

(Avbryter slagskamparna.)

Är detta rätta ögonblicket att gräla? Fort, var äro stegarna?

EN SOLDAT.

(Värdigt.)

På sladden, herre, på sladden.

(Stegarna föras fram.)

POLISCHEFEN.

(Till en polisman.)

Res en stege.

MILITÄRBEFÄLHAVAREN.

(Till soldaterna.)

Res en stege.

(De kliva samtidigt upp på var sin stege; bulta på järnväggen och få svar; ropa ner efter spett, som langas upp, och hjälp, som genast anländer. Järnväggen skjuts upp, och kalifen med sitt följe blir synlig, sittande i allsköns ro väntande på sin befrielse; lampan brinner ännu.)

POLISCHEFEN.

Min konungslige herre!

MILITÄRBEFÄLHAVAREN.

Upphöjde härskare!

POLISCHEFEN och MILITÄRBEFÄLHAVAREN.

(Med en mun.)

Jag har räddat dig, herre.

(Båda försöka gripa kalifen.)

POLISCHEFEN.

Duktiga polis — — —!

MILITÄRBEFÄLHAVAREN.

Duktiga militär — — —!

POLISCHEFEN.

Det har fallit på denna din krälände slavs upphöjda lott att rädda Världens Ljus. Jag skall bära ner honom.

MILITÄRBEFÄLHAVAREN.

Tillåt mig påpeka, din eldsprutande stridstupp, att det var jag, som var först uppe på stegen. Och fastän jag darrar vid tanken, att min smutsiga hand skulle skymma något av Solens glans, är det ändå jag, som har företrädesrätten.

(Masrur skjuter dem åt sidan och hjälper kalifen ner för stegen. Jafar och Hassan följa efter. Rop av »Länge leve kalifen» från mängden, som församlats på gatan. Soldaterna göra honnör. Kalifen lyfter handen. Tystnad.)

KALIFEN.

Är mitt palats utom fara?

MASRUR.

O herre och härskare, vi hoppas det.

KALIFEN.

Och mitt folk?

JAFAR.

Omkring dig, o herre och härskare.

YASMIN.

(Från sin balkong.)

Vid profeten, här är Hassan i kalifens sällskap!

KALIFEN.

Äro vi alla räddade?

MASRUR.

Alla, tack vare Allahs rättvisa.

JAFAR.

Och Hassans klokhet.

KALIFEN.

Är vakten varskodd?

MILITÄRBEFÄLHAVAREN.

Alla äro varskodda och på sina poster, herre.

KALIFEN.

Allah, giv våra fiender i deras hand! Låt Hassan stiga fram.

HASSAN.

(Kastar sig för hans fötter.)

Herre!

KALIFEN.

(Reser honom upp.)

Stig upp Hassan. Denne Hassan, som ännu i går var en främling för oss, har tack vare sin klokhet och slughet i natt räddat både mitt liv och denna stad från en ännu större olycka än min död hade inneburit.

FOLKET.

Bevara oss!

KALIFEN.

I denna stund och i allas åsyn utnämner jag därför Hassan vid mitt hov, där han i rang skall gå före alla andra underlydande, storvisiren Jafar undantagen.

YASMIN.

(Som hela tiden stått på sin balkong med Selim.)

Å, Allah!

FOLKET.

Ära vare Hassan! Ära vare Hassan!

HASSAN.

Herre, jag sålde sötsaker på marknaden.

JAFAR.

Hädanefter får du tillaga välmågens bakelser.

ISHAK.
(Till Hassan.)

Hassan! Du är ju mannen med den sönderslagna lutan.

KALIFEN.

Är detta Ishaks röst?

ISHAK.

Det är Ishaks röst, som ofta sjungit för dig.

KALIFEN.

Varför övergav du mig och flydde i natten? Jag vet inte, om jag kommer att förlåta dig.

ISHAK.

Jag var trött på dig, Harun Ar Raschid.

KALIFEN.

Och om jag bleve trött på dig?

ISHAK.

Det blir du förr eller senare, och då låter du döda mig.

KALIFEN.

Och vad tror du om den dag, som gryr?

ISHAK.

Just i gryningen bruka de flesta människor dö.

KALIFEN.

Så skänker jag dig döden, Ishak. Du behöver bara falla på knä.

(Ett rött sken tänds vid synranden).

ISHAK.

(Knäböjer lugnt.)

Varför har man hängt exekutionsmattan på himlen?

MASRUR.

Det är kalifens morgonrodnad!

JAFAR.

Din morgon, o herre!

ISHAK.

Din soluppgång, Harun, din soluppgång,
när ängens liljor öppna kalkens fång,
när över bergen morgonbrisen friskar,
den tysta timme, när fontänen viskar,
när drömmar ljusna, vinden skärper rösten
och älskarn vaknar mot de vita brösten,
o världens herre, Persiens soluppgång!

Den timmen, herre, klarnar för din skull.

Av dina krämarskepp är vågen full,
och dina stridsmän bära segerhuvor,
och slavar piskas ner i dina gruvor.

Från hela världen fylls ditt rikes visthusbod —
o natt av ebenholts, o morgon, röd av blod!

KALIFEN.

Stick svärdet i skidan, Masrur. Tänker du döda
min vän?

MASRUR.

Jag hör, och jag lyder.

KALIFEN.

Jag måste skynda till palatset. Men i din vård, Ishak, lämnar jag denne man, som du skickade upp i korgen och som blev Bagdads räddning. Lär honom våra ceremonier och förordningar. Är min bärstol i ordning?

BÄRARNÄ.

I ordning, herre och härskare.

(Kalifen i sin stol, Jafar och folket ut; Ishak tecknar till dem, som vilja kyssa Hassans fötter, att lämna honom i fred.)

YASMIN.

(På balkongen mitt emot. Ger Selim en ordentlig örfil.)

Försvinn ur min åsyn, idiot, annars spricker jag av ilska! Du narrade mig att förolämpa Hassan, och nu skall han till hovet.

SELIM.

(Förvånad.)

Aj! Yasmin, hur kunde jag ana det.

ISHAK.

Ah, Bismillah, inte har jag glömt dig, o främling med den sönderslagna lutan.

HASSAN.

Den sönderslagna lutan? Den sönderslagna lutan?

ISHAK.

Här vid fontänen låg du, alldeles som död.

HASSAN.

Var det här? Är det den balkongen? Vem är du?
Varför driver du med mig? Vad vet du?

ISHAK.

Sakta min vän, sakta; ditt förstånd är rubbat av
all glädje.

HASSAN.

Av glädje? Vet jag vad som är sanning eller lögn?
Vet jag, om kalifen är den riktige kalifen? Och om
kalifen verkligen är kalifen, är det inte möjligt, att han
ändå driver med mig? Vad är glädje? Låt mig söka
efter glädjen på den där balkongen. Jag vågar knappt
se upp, jag är rädd, hon finns där. Ah, det är hon!

(Yasmin tar en ros ur sitt hår och kastar den till Hassan. Går där-
efter in i huset.)

ISHAK.

Har du sådan tur både i kärleken och i livet, o
Hassan? Men följ nu med härifrån. Ett sådant upp-
trädande anstår en statens ämbetsman illa. Du är inte
obemärkt.

HASSAN.

Jag kommer. Rosen är förgiftad.

ISHAK.

Min vän, är detta tal passande för en djupt för-
älskad man?

HASSAN.

Är du min vän, Ishak? Du, Islams berömde sån-
gare! Och om du verkligen är det, är du manne

likadan som de andra, som förut kallade sig mina vänner?

ISHAK.

I natt hittade jag dig liggande som ett smutsigt bylte under detta fönster; men din luta och ditt utseende förrådde, att du var poet liksom jag, och jag sörjde vid tanken, att du var död.

HASSAN.

En poet? Jag? Jag är ju sockerbagare.

ISHAK.

Du är min vän, Hassan.

HASSAN.

Betrakta denna ros. Den är beskare än kolokvint. Betänk, min vän, att om hon inte kastat den, skulle jag trott, att hon hatade mig och älskade en annan; så långt är allt gott och väl. Hon hade lika stor rätt till hat som till kärlek. Hon kunde både hata och älska. Men säg mig till slut, du, som vill vara min vän, äro alla poeter lögnare?

ISHAK.

Ja, Hassan, men vi ljuga vackert.

HASSAN.

Varför säga ni, att skönheten har en mening? Varför säga ni inte hellre, att skönheten är ihålig som en trumma? Varför tala ni inte om, att den också kan säljas?

ISHAK.

Och all denna nedslagenhet bara därför att en vacker kvinna kastat en ros till dig!

HASSAN.

Ännu i går kväll brände jag socker, och hon hällde vatten över mig; i dag skördar jag guld, och hon ger mig en ros. Hör på, min vän, vad jag säger: Tom, tom är hela den blå himlen.

ISHAK.

Seså, glöm henne och följ med härifrån. Sedan skall jag undervisa dig i hovlivets nöjen.

HASSAN.

Glömma, glömma? O morgonens ros, o aftonens ros, till ingen glädje för mig skola ni vissna på skyar av ebenholts eller asur. Min ros har vissnat, och min ros är bitter, och min ros är som hela världen.

AKT III.

Scen I.

Framför en paviljong i kalifens slottsträdgård. Hassan praktfullt klädd med en hederssabel vid sidan.

KALIFEN.

Jo, vad övereunucken berättade är aldeles sant, min käre Hassan. Vår värd, tiggarnas konung, greps på sitt tak, där han låg gömd i en avloppstrumma. I kväll skall jag döma honom och hela hans anhang i full divan. Och vid divanen skall du uppträda, o Hassan, iförd all din ståt och sittande på min högra sida.

HASSAN.

Tyvärr, o högt lysande härlighet, är din tjänare av enkel härkomst och har blott mycket anspråkslösa fordringar på livet. Jag är en man, som helst följde den gamle poetens råd:

Giv dagen dina drömmar,
blott natten sömnen får.
Håll ryktbarhetens tiger
från ödmjukhetens får.

Jag passar inte att uppträda vid divaner eller att stoltsera bland hovmän i fina ämbetsdräkter. Herre, befria mig därifrån. Låt din ynnest omgärda mig som en hög gyllene mur och skydda din tjänares liv mot alla vedervärdiga vindar. Men om aftonen, när Gud strör rosor över skyn, skicka då bud efter mig till någon stilla vrå och låt oss lyssna till hur Ishak spelar och låt oss höra hur Ishak sjunger, tills du glömmet, att du är hela världens herre, och jag, att jag endast är en simpel köpman — ja, tills vi lära oss tyda de döda tingens språk och förstå, vad parkens mylla viskar till trädens rötter.

KALIFEN.

Oroa dig inte. På den plats, som jag tänker anvisa åt dig, skall du få bo i ostört lugn och begrunda, tills ditt skägg växer fast i marken och du blir visare än själve Aflatun. Men i det här målet är du ett vittne och måste närvara vid divanen, vore det också blott för denna gång. Och då vill jag, att du kallar mig de Rättrognas Emir, Orättens Hämnare, Godhetens Skugga på jorden och Världens Påfågel. Men här i trädgården är du bara Hassan, och jag är din vän Harun, och du måste tala till mig som en vän till en vän.

HASSAN.

(Kysser kalifens hand.)

O herre, du talar vackert; desto mer måste jag frukta dig.

KALIFEN.

Men varför? Jag är ju i själva verket en välvillig man. Jag älskar det rättframma hos människor, liksom jag älskar enkelheten i mitt palats. Där har du sett golv med endast en matta — men den mattan var som en äng. Du har sett väggar med endast en bonad — men den bonaden var som en solnedgång på havet. Du har sett vita rum med endast marmorns nakenhet — de vänta att fyllas av mina hovmän, alla smyckade som blommor. Om jag alltså undviker att överlasta väggar och golv, borde jag då inte också med enkelhet omfatta sådana frågor, som beröra hjärtan och sinnen? Borde jag inte just därför vara din vän, Hassan?

HASSAN.

Herre, jag finner din vänskap liksom ditt palats full av skönhetens behag och det oväntades tjusning. Som du redan vet, är jag endast en man från Bagdads gator, där man säger: »Kalifens palats, Mashallah! Väggarna äro tunga av guld och taken lagda med silver och avloppen överklädda med turkosblått.» Lyssnande till sådant tal har Hassan sockerbagaren ofta strukit sig om hakan och tänkt: O, Hassan, så ful är inte ens din skrubb med sitt kar för sockerkokning och den utsökt fina Bokharamattan på väggen. I tolv månader stod jag vid karet och kokade socker för att kunna köpa just den mattan.

KALIFEN.

Så intresserad du är av poesi och mattor! När du går på en matta, stirrar du väl i marken för att uppfatta mönstret, och när du hör ett poem, lyfter du blicken mot skyn för att lyssna till rytmen. När såg man en sådan sockerbagare! Var blev du poet, mitt hjärtas Hassan?

HASSAN.

I den stora skola, som heter Bagdads marknad. För dig, världens härskare, är poesi en furstlig förströelse; men för oss blev den befrielse ur helvetet. Allah gjorde poesien till en billig vara att köpa och till en enkel sak att förstå. Om natten gav han människorna deras drömmar, så att de skulle lära sig drömma även om dagen. Män, som arbeta hårt, behöva just sådana drömmar. Hela Bagdad älskar poesi, o herre. Har du aldrig hört talas om de väldiga skaror, som bruka samlas på gatorna om kvällarna för att lyssna till Antaris berättelser? Då har jag sett skoflickare gråta och slaktare gömma sina råa ansikten i händerna.

KALIFEN.

Vid Eblis och helvetets makter, skulle jag inte ha reda därpå? Tror du inte jag fattar, att just däri ligger Islams styrka? Ty endast i dikter och sagor kommer minnet av denna stad att leva, sedan både jag och du blivit stoft, när beduinen bygger sin koja i min trädgård och kör med plogen över ruinerna

av mitt palats och när hela Bagdad jämnats med jorden. Om det någonsin uppstode ett rike, vars folk glömde poesien och vars poeter glömde folket — ack, vad vore det väl värt, även om det sände sina fartyg att runda Taproban och sina härar att överskrida Hindustans berg? Eller om de grävde sig en halv mil ner i jorden eller flögo mot stjärnorna på vingar?

HASSAN.

De skulle bli som en mörk fläck i världen.

KALIFEN.

Bra svarat! Genom en lycklig slump räddade du kalifens liv, o Hassan, men genom dina ord har du vunnit Haruns vänskap. I sanning — men vad stirrar du på, som om du vore förhäxad?

HASSAN.

En sådan vacker springbrunn med sin silverdelfin och den nakna gossen.

KALIFEN.

Den är gjord av en grek, som kom från Konstantinopel under min fars kalifen El Madhis tid (måtte jorden fara varligt fram med hans stoft och paradiset vederkvicka hans själ). Han visade springbrunnen för min far, som blev mycket förtjust i den och frågade greken, om han kunde göra fler lika vackra. »Ett hundratal», svarade den överlycklige otrogne hunden. Varpå min far befallde: »Spetsa det här svinet». Och

allt sedan den dagen står springbrunnen kvar som den vackraste i världen.

HASSAN.

(Förskräckt.)

O springbrunn, strömmar du aldrig röd av blod?

KALIFEN.

Hur är det fatt, Hassan?

HASSAN.

Du har berättat en historia om död och grymhet, o världens härskare.

KALIFEN.

(Med plötsligt uppfammande vrede.)

Anklagar du min far för grymhet, karl, bara för att han tog livet av en smutsig kristen?

HASSAN.

(Faller till hans fötter.)

Jag menade det inte som en förolämpning. Mitt liv är vid dina fötter. Men du bad mig tala till dig som till en vän.

KALIFEN.

Inte ens Ishak, inte ens Ishak, som ändå varit min vän i så många år, hade vågat tilltala mig på sådant sätt. (Brister i skratt.) Stig upp Hassan. Din fräckhet är verkligen av en grotesk skönhet liksom bakdelen på en elefant.

HASSAN.

Förlåt mig, förlåt mig.

KALIFEN.

Jag förlåter dig av hela mitt hjärta, men råder dig att tala i enlighet med din ställning, och endast om sådana saker, som du begriper, samt att stanna i de sköna konsternas trädgård och aldrig sätta din fot i regeringsärendenas palats. Undvik att grubbla över furstars grymhet, om du ej vill äventyra att förfrysa i intrigernas vindar, som blåsa på höjderna. Håll dig till din poesi och till dina mattor, Hassan, och lägg dig inte i politiken; för att rätt förstå den, är till och med marknaden i Bagdad en otillräcklig skola.

HASSAN.

(Bedrövad.)

Jag hör, och jag lyder.

KALIFEN.

Låt det nu vara glömt och tänk i stället på angenämre saker. Har du lagt märke till paviljongen, framför vilken vi stått och samtalat så länge? Det är din lilla vrå, käre Hassan, där du skall finna skydd mot den där blåsten, du tycker så illa om, och mot alla andra vindkast, som kunna skada eller kyla.

HASSAN.

Min lilla vrå?

KALIFEN.

Jag valde ut den åt dig, eftersom jag känner din smak. Här i denna avskilda del av trädgården skall du varken höra bullret från gatan eller palatset, utan njuta en fullkomlig ro.

HASSAN.

(Hänryckt.)

Mitt, detta lilla hus? Min, denna dörr, som doftar
av vällukt?

KALIFEN.

Knacka på och se efter.

(Hassan knackar. Dörren öppnas, och Al, Vide, En och Tamarind bli synliga. Tamarind, den yngste, har något av en råttas pip i rösten.)

AL.

(Kastar sig framstupa; till kalifen.)

O, alla rättrognas emir.

VIDE.

(Liksom föregående.)

O, hämnare av orätt!

EN.

(Liksom föregående.)

O, Guds skugga på jorden!

TAMARIND.

(Liksom föregående.)

O, Världens Påfågel!

AL.

(Kastar sig framstupa; till Hassan.)

Herre!

VIDE.

(Liksom föregående.)

Herre!

EN.

(Liksom föregående.)

Herre!

TAMARIND.
(Liksom föregående.)

Herre!

(De ställa sig med händerna instuckna i ärmarna framför dörren.)

HASSAN.

Men dessa äro ju tiggarkonungens slavar, som badade och smorde mig och lät min själ åter lysa genom ögonen, varifrån en kvinna så när hade drivit den för alltid.

KALIFEN.

Jag lät draga fram dem ur ruinerna av deras herres hus, ty de voro förtjänta därav på grund av sitt hövliga och belevade uppförande. Så gav jag dem åt dig, eftersom du säkert behöver dem och även kommer att sätta värde på deras tjänster.

HASSAN.

Och på så sätt blir det inte alldeles främmande ansikten, som välkomna mig i mitt nya hem.

(Knäböjer och kysser kalifens hand.)

KALIFEN.

Inte ett ord mera. Ty lyckans penna har ritat tacksamhetens märke på din panna. (Till slaverna.) Är allt redo.

AL.
(Skrytsamt.)

Redo, o trädgårdsmästare i Islams bördiga dal.

VIDE.

I ordning, o lejon — — —

KALIFEN.

Nog. För in er herre i hans hus. Visa honom allt, som finns därinne, och tjäna honom troget.

Gå med dem, Hassan. Vårt samtal har varit angenämt, men Jafar, visiren, väntar på mig sedan dryga två timmar. (När Hassan vill kasta sig framstupa.) Nej, så här tar Harun avsked av sina vänner.

(Kysser honom på båda kinderna. Hassan ser tankfullt efter honom, tills han försvinner. Därefter går han till springbrunnen och betraktar den ett ögonblick. Sedan vänder han långsamt mot paviljongens draperidörr, som Al och Vide hålla upp för honom.)

AL.

Lyckosam vare din ingång!

VIDE.

Blomstrande din vistelse!

EN.

Lugna dina dagar!

TAMARIND.

Och vilda dina nätter!

Scen II.

Ett rum i paviljongen. En säng. Utsökta möbler. Ett fönster med utsikt över trädgården.

(Hassan in, följd av sina slavar.)

HASSAN.

I det där rummet skall jag alltså ta emot mina gäster. Men i det här — — —?

AL.

De kvinnor, herre, som du täcks hedra.

HASSAN.

Ja, ja. Jag måste gå på marknaden och se efter vad där finns. (Stirrar på golvet, studsar.) Wulluhi, vad är detta?

TAMARIND.

Mattan, herre.

HASSAN.

En av de praktfulla nya mattorna från Ispahan. En jaktscen. Fursten. Hans följeslagare. Leoparder och hjortar och tre tigrar och en elefant — dock endast med huvudet synligt. Vilken underbar matta. Och överallt stora scharlakansröda blommor, stela men prydliga. Så utsökt! Jag har aldrig sett en så klart scharlakansröd färg. (Med plötsligt allvar.) Säg mig, ni voro ju hans slavar?

AL.

Herre?

HASSAN.

Nå, nå, vi skola ej tala därom. Hur tydligt man hör det stilla plasket av fontänen utanför!

AL.

Jag ber dig, herre, men kalifen sade, att du särskilt skulle betrakta den här spegeln med sin snidade ram.

HASSAN.
(Speglar sig.)

Vid profeten, vilken fågel Phoenix jag blivit! Bara jag nu inte snubblar på svärdet.

VIDE.

Kalifen hoppades, du inte skulle glömma att lägga märke till denna svällande divan.

EN.

Kalifen hoppades, du skulle beundra dessa toalett-saker av alabaster.

TAMARIND.

Kalifen hoppades, du ville göra flitigt bruk av detta smidiga spö för vår tillrättavisning.

HASSAN.

Ett spö? För er tillrättavisning, ni älskliga slavar? Inte vill jag vara den, som fördärvar god mandelmassa med en tillsats av konschonell?

AL.

Du är alltså nöjd, herre?

HASSAN.

Nöjd? Se på akacian, som lutar sig mot fönstret; en vacker natt smyger den sig in och strör sina månkyssta blommor för mina fötter. Men detta är ingen plats för en man att leva ensam på. Jag måste verkligen gå till marknaden. Där ha de cirkassiskor; jag har alltid önskat mig en cirkassiska. Hon måste

vara mycket ung . . . Men jag har ju inte hunnit se på alla märkvärdigheter i rummet än. Vad finns i de här tre kistorna?

AL.

Den här kistan, o herre, innehåller dina nya dräkter. En av dem är broderad med röda nejlikor och silverklockor.

HASSAN.

Det har väl aldrig funnits maken till frikostighet!

VIDE.

Den här kistan, o herre, innehåller gardiner, draperier jämte kuddar till divanen. En av kuddarna är prydd med femton påfåglar.

HASSAN.

Femton påfåglar! Och alla påfåglaorna stumma!

EN.

Den här kistan, o herre, innehåller nytt linne till din säng. Alltsammans märkt med ditt namn.

HASSAN.

Märkt med mitt namn! Och vad har du att tala om, Tamarind?

TAMARIND.

Den här sängen — — —

HASSAN.

Den här sängen är inte någon kista. Men utan tvivel innehåller den också nytt linne, märkt med mitt namn.

TAMARIND.

(Darrande.)

Den här sängen gömmer en underbart vacker kvinna.

HASSAN.

(Studsar.)

Vad?

TAMARIND.

En underbart vacker kvinna. Hon sade, att hon måste träffa dig och gav mig tio dinarer.

YASMIN.

(När Hassan drar undan sängens förhängen.)

Hassan !

(Hon är iklädd kappa och slöja.)

HASSAN.

Vilken röst?

YASMIN.

Hassan!

(Hon fäller slöjan.)

HASSAN.

Du!

YASMIN.

Jag kom; jag gömde mig; jag väntade.

HASSAN.

Varför?

YASMIN.

Varför gömmer sig en kvinna i en mans säng?

HASSAN.

(Ursinnig.)

Du vågade! Nej, stanna, slavar! Ni tokar, som släppte in kvinnan, tänka ni lämna mig just nu? (Till Yasmin.) Du vågade?

YASMIN.

Finns det något, som en vacker kvinna inte vågar att våga?

HASSAN.

Din fräckhet är för gemen. Ut! Packa dig tillbaka till Selim.

YASMIN.

Jag har lämnat Selim.

HASSAN.

Lämnat Selim för att komma till mig?

YASMIN.

Jag kom under fund med att Selim var en kruka och en narr. Men i dig har jag funnit en man med smak och förstånd. Hur kunde jag ana det? Men lika gott. Är jag inte tillräckligt vacker för att åtfölja karavanerna, som gå mot rikedom och makt? (Sträcker ut armarna.) Är det här för Selim eller är det inte?

HASSAN.

Vänd åter till honom — och så inte ett ord mera! Du skymmer världen för mina ögon. Om han är en narr och en kruka, så är du ingenting annat än en

sköka. Gå, om du inte vill, att mina slavar skola kasta dig huvudstupa utför trappan.

YASMIN.

Jag lämnade Selim, därför att han var en kruka, en narr, en fattiglapp och en odåga. Jag kom till dig, därför att du är rik, ryktbar och en man med smak. Den dag du råkar i onåd (må den vara långt avlägsen, o min härskare!), kommer jag att lämna dig. Till dess skall du finna mig trogen. Jag är just en sådan, som du kallade mig — men jag bjuder dig en god vara.

HASSAN.

Jag tackar dig, o du försäljerska av dig själv. Jag köper inte skämt kött. Jag ber dig, gå till en annan marknad, och det med det snaraste.

YASMIN.

(Gnuggar sig i ansiktet och reser sig långsamt.)

Jag visste inte, att jag hade någon skämd fläck. Spegeln måtte bedra. Men en handelsvara måste först undersökas, innan man kan avgöra, om den är dålig eller ej. Man måste se och känna på den. Vill du se och vill du känna?

HASSAN.

(Ryggar.)

Å, bort, bort! Varför sökte du upp mig? Är det för att kasta mina egna ord tillbaka i mitt ansikte? Eller hoppas du återigen få visa din kropp tum för

tum, när du famnas av en annan Selim? Jag ber dig, spar vattnet på ditt krus. Min eld behöver ej dämpas.

YASMIN.

(Bedjande.)

Var ädelmodig. Det passar kalifens vän att vara ädelmodig. Om jag gjort dig svartsjuk, erbjuder jag dig inte en storartad hämnd?

HASSAN.

Stig upp, tag min förlåtelse och gå. Måste jag upprepa det? Om du behöver pengar, kan du få dem vid dörren av slavarne.

YASMIN.

Du är kall som is.

HASSAN.

Du är fräck.

YASMIN.

Jag är modig. Farväl, nu ser jag, att du är ingen man att älska.

HASSAN.

Farväl. Och orena inte längre ordet kärlek med dina målade läppar.

YASMIN.

(Dröjer vid dörren.)

Och ändå finns det blott få ord i kärlekens språk, som jag inte förstår. När näktergalen sjunger på

grenen, som lutar sig mot ditt fönster, och skuggorna i månskenet krypa sakta över golvet, skulle jag kunna sjunga en ljuvligare sång än näktergalens och visa dig en vithet vitare än månens.

HASSAN.

Å — gå!

YASMIN.

Skulle jag inte kunna bli god, därför att jag varit grym? Kan du köpa min själ, därför att du kan köpa min kropp? Har jag inga sånger att sjunga, därför att jag är av folket? Har jag ingen hemlighet att yppa, därför att jag syndat? Gå till marknaden, o Hassan, och köp din cirkassiska flicka. En vacker dag kommer du att säga: En kärlekslögn av Yasmin hade varit bättre än den här åsnans uppriktighet.

HASSAN.

Å, lämna mig!

YASMIN.

Det finns tusenden av liljor på ängarna; det finns tusenden av rosor i trädgårdarna, och alla äro de lika varandra — men det finns endast en kropp i världen som min. Det finns bara ett ansikte i världen med denna välvning av ögonbrynen och med dessa ögon, som blixtra — där näsborrarna äro formade just så här och läpparna stå halvöppna. Det finns ingen annan arm under solen, som har just den böjningen här och den gropen här och de fina gyllenmjuka fjunnen där. Det finns rader av vackra unga flickor i

kalifens harem och många av dem lika vackra som jag, men ingen vilkens ådror äro dessa ådror, vilkens hull är detta hull, brännande och svalt på samma gång, och vilkens kropp sviktar som min på hälen. (Kastar av sig kappan.) Vill du se och vill du känna? (Lägger armen kring hans hals.) Vill du känna?

HASSAN.

(Stöter henne från sig med ett rop.)

Slavar, kör ut kvinnan!

YASMIN.

(Medan slavarerna tränga henne tillbaka.)

Aj, dina slavar äro hårdhänta!

HASSAN.

(Till slavarerna.)

Håll henne!

YASMIN.

Du måste låta mig gå.

HASSAN.

Jag tänker inte låta dig gå.

YASMIN.

Nåväl, jag ser nu, att du är en trumpen narr, för vilken nöjet blott vore till besvär. Jag tar den avskydda med mig och går. Låt mig komma fram.
(Hon försöker fly.)

HASSAN.

(Till sina slavar.)

Håll henne!

(Al och Vide hålla i var sin arm, medan En griper henne om anklarna. Hon fasthålls så, att hon står upprätt. Hennes kappa faller. Hon är klädd i en kort jacka och benkläder av vitt siden med ett mönster av blå blommor; hennes midja är naken enligt persiskt bruk).

YASMIN.

Vad ämnar du göra med mig? Du förlät mig ju.

HASSAN.
(Till Yasmin.)

Ja, jag förlät dina förolämpningar och den långa timmen av skam. Och Allah skall kanske förlåta dig ditt yrke, om det behagar honom. Men du har strukit din orena kropp mot min — du har andats ditt gift i mitt ansikte och smugit dina ormarmar (Gud sön-derbryte dem!) kring min hals. Bered dig därför att dö, ty det vore ej rätt mot människorna att längre låta dig trampa världens vägar.

YASMIN.
(Sansad, fast i ångest.)

Dö! Vad menar du! Nej, nej! Å, mördare, å!

HASSAN.

Hör du hur fontänen droppar — droppe efter droppe — droppe efter droppe? Så skall ditt blod droppa på min matta och färga flera blommor röda åt mig.

YASMIN.
(Med återvunnen fattning.)

Jag är inte rädd.

HASSAN.

Hoppas du på misskund? Min barmhärtighet lämnade jag med mina sötsaker. Under alla dessa år har jag varit en saktmodig man av ett fogligt och vänligt sinnelag — en sådan man, som världen och kvinnorna hata. Men hädanefter ämnar jag inte låta någon driva gäck med mig. Nu skall hela Bagdad säga: »Vi trodde Hassan var en mild och vänlig man; våra barn brukade snatta hans sötsaker, men han strök sig bara om skägget; och åt en tiggare, som han endast känt i tre dagar, lånade han utan betänkande tre dinarer. Och se, han har blivit en mäktig man, och liksom en timmerkarl fäller ett träd, högg han ner den ärelösa Yasmin, som förorättade honom. Yallah, våra ryggar skola krökas, när det behagar Hassan att köra förbi!» Yasmin, spänn dina muskler och blunda.

YASMIN.

Inte med svärdet, inte med svärdet!

HASSAN.

Jag vill känna maktens berusning. Jag vill dricka av livets fullhet. Jag vill bli en av dem som segrar, därför att han inte tar några hänsyn (Han drar sitt svärd, och Yasmin skriker högt.) Du är den fattiga, den sköna, den stolta Yasmin. Jag är Hassan, rik och häftig och stark. Du har gjort mig ont, jag skall göra dig illa. Så är spelets lag och världens gång. Hatar jag dig? Det vet jag ej, och det är mig likgiltigt. Älskar jag

dig? Då skall kärleken stöta klingen djupt in. Du är hela världens ofantliga sköka, och med ett enda snitt skall jag hugga huvudet av dig.

(Han svänger svärdet över sitt huvud för att hugga.)

YASMIN.

(Med ett utrop av ångest och triumf.)

Jag skall inte blunda! Jag skall se på dig. Du vågar inte göra det, när du ser i mina ögon!

(Hassan svänger svärdet.)

Du vågar inte göra det, när du ser i mina ögon!

(Hassan kastar svärdet på golvet och sjunker ned på divanen med ansiktet i händerna.)

HASSAN.

O, Hassan, sockerbagare, du är bara en gubbe och en åsna!

(Yasmin går fram till Hassan, och gossarna försvinna tyst. Han drar henne intill sig.)

(Med oändlig ömhet.) Yasmin!

Scen III.

I palatsets stora sal. Rummet är av slät, vit marmor. Ishak ensam, klädd i en kammarherres galadräkt.

(Soldater jämte militärbefälhavaren och polischefen in.)

(Soldaterna uppstämman »Saracenernas krigssång».)

Soldaterna sjunga.

Vi leka med ödet ta fatt, vi rida morgon och natt,
mot portarna storma vi glatt, när mot Västerens kungar
vi slåss.

Ej sammets och silkes ståt i döden följer oss åt,
ej kvinnors pladder och gråt, ej barnens böner för oss.
Vi sova i tältens vrår. Vi vakna — och ritten går
med vindens lek i vårt hår och sol eller måne till
bloss.

Vi bragte från Balghar och Oudh vårt svärd, som
badat i blod,
som en glödande stjärna det stod över Rums ruiner
i brand.

Från Indus till Spanien vi gått — må det åter bliva
vår lott —
vid ödets vatten vi stått, där det dånar mot världens
strand.

En förödelsens marknad det var vid Yalula i skräc-
kens dar,
vid Dödens dystra basar var mäklarn ett svärd i vår
hand.

Ock öknens kirurg var vårt spjut, som tystade skräv-
larens trut
och med droppar bittra som lut mot döden drev ska-
rornas gång.

Platt intet var skölden värd, fast blank som en vind-
lös fjärd,
fast den lyfte mot ryttarnas svärd som Stambuls klippa
sitt fång.

Den fege bland hjältarna låg, när slaget bröt in som
en våg;
åt öknen de fallnas tåg, men äran åt Gud i vår sång.

SOLDATERNA.

Allah Akbar! (etc.)

POLISCHEFEN.

Det är en storartad sång dina soldater sjunga, o, du, som krossar de otrognas ben. Tillåt en simpel polisman fråga, vad det är för glänsande seger ni fira i dag. Ty så stor är min ömkliga okunnighet, att jag inte ens visste, att kalifens armé (måtte den alltid vada i sjöar av fiendeblood) hade varit borta från Bagdad.

MILITÄRBEFÄLHAVAREN.

Det är sant att vi inte lämnat Bagdad, men kanske ha vi ändå räddat det från förödelse. Ty när kalifens poliskår lät en sammansvärjning obehindrat utveckla sig, var det vår skyldighet att hugga ner de sammansvurna. Det är visserligen sant, att vi bara besegrat tiggare — men det var tiggare, som kunde slåss. Hälften dödade vi, och hälften togo vi till fånga, och eftersom polisen inte tror på någon annan ledtråd än den, som syns, så ha vi fört dem hit. En seger är väl värd sin sång.

POLISCHEFEN.

Allah, en sådan sång! Jag trodde, att de åtminstone intagit Kairo.

MILITÄRBEFÄLHAVAREN.

Att rädda Bagdad är bättre än att intaga Kairo.

POLISCHEFEN.

(Pekar på de fångna tiggarna.)

Sådana rustningar fångarna ha!

MILITÄRBEFÄLHAVAREN.

Det är en urgammal sång, en skön, ärorik krigssång, och genom att håna den har du blottat den mest fullkomliga brist på uppfostran, du uppsnokare av döda hundar ur stinkande kloaker.

ISHAK.

Passar ett sådant språk för den upphöjda divanen, kapten? Ni ha alltså räddat Bagdad? Bagdad är inte längre värt att räddas. Ni palatsets rosenbladsbukade parasiter, hur våga ni sjunga den sången?

MILITÄRBEFÄLHAVAREN.

Allah, ett sådant blomsterspråk dessa poeter använda!

(En härold in, som anmäler en rad olika personer, vilka träda fram allt efter som han nämner dem och ledsagas till sina platser av Ishak.)

HÄROLDEN.

Abu Sadi, prinsen av Basra, som önskar frambära sin hyllning. Fahraddin, prinsen av Damaskus, som önskar frambära sin hyllning. Al Mustansir, prinsen av Koniah, som önskar frambära sin hyllning. Tahir Dhu'l Yaminayn, guvernören i Khorasan, som önskar frambära sin hyllning.

Den store kalligrafen 'Afiq av Diarbekir, mästare i rika och shikastaskrifterna; ävenledes i Påfågelskriften och i miniatyrmålning.

ISHAK.

(Avsides.)

Saker av uppseendeväckande oanständighet.

HÄROLDEN.

Den berömde turkmeniske brottaren Yurghiz Khan, vilkens lår mäta tre alnar i omkrets.

ISHAK.

(Avsides.)

Lika feta som en kvinnas, men inte lika angenäma.

HÄROLDEN.

Abu Nouwas, kalifens narr. Rajan av Övre Ganges, som kommit för att frambära sin hyllning tillika med en gåva av 800 balar indigo.

ISHAK.

(Avsides.)

Och ändå har han visst aldrig färgat skägget.

HÄROLDEN.

Hang Wung, den visaste filosofen i Kina, har kommit för att studera de rättrognas förträffliga sedvänjor. Han är etthundratio år gammal — — —

ISHAK.

(Avsides.)

Och fullkomligt blind.

HÄROLDEN.

Anastasius Johannes Georgius, den otrogna kejsarinnan Irenes ambassadör, härskarinna så länge Gud

tillstäder över Konstantinopels och Rums länder, anländ i ett fåfängt uppdrag — — —

ISHAK.

Han förstår inte ett ord och tror att vi hedra honom. Men skämtet är klent, min käre härold.

HÄROLDEN.

Abul Asal, den vandrande dervischen, kommen för att påminna konungar, att i stoftet slutar deras sista stora karavan.

ISHAK.

»Var ligger det rättfärdiga Nushiravan?»

DERVISCHEN.

Rim hjälper minnet. I stoftet, grobian.

ISHAK.

Dervischers plumpa skämt stör ej en konungs upphöjda lugn.

HÄROLDEN.

Masrur, skarprättaren, kommen att förvandla några tiggare till stoft, lika mycket värt som monarkernas.

ISHAK.

Ack, ni ha all anledning att darra, stackars fångar; det måste vara dragigt i edra paltor.

HÄROLDEN.

Hassan ben Hassan al Bagdadi, kalifens vän.

SOLDATERNA.

Länge leve Hassan och Hassans skugga och Hassan
ben Hassan al Bagdadi vän!

ISHAK.

(Drar Hassan avsidet.)

Kom hit, du kalifens vän. Men glöm inte, att du
en gång var mannen med den sönderslagna lutan.

HASSAN.

Vad är en vän?

ISHAK.

Står du inte högt i gunst? Har inte kalifen lärt
dig det? Du har en kunglig vän.

HASSAN.

Han är frikostig, han är nådig, han är öppenhjär-
tig. Han har lutat sig mot min arm, han har om-
famnat mig, och han har kallat mig just vid det
namnet »vän». Men jag darrar i hans åsyn.

ISHAK.

Du har alltså märkt det. Ingen människa kan någon-
sin vara hans vän.

HASSAN.

Ack, det är därför att han är så upphöjd över andra
människor!

ISHAK.

Nej, men därför att han använder sin upphøjelse till
att spela om människors liv.

HASSAN.

Vad menar du, Ishak?

ISHAK.

Har du aldrig sett konstnären, som ritar mattor, o Hassan av Bagdad, sätta det blåa här och guld det där, det orangegula här och det gröna där? Så har jag sett kalifen locka någon stackare till sig — som var nöjd med sitt fattiga hem och sin trädgård, där han kunde glädja sig åt de lyckliga dagarnas blå himmel — för att färga hans tillvaro med maktens purpur och göra den strimmig av lustens karmosin; därefter stjälpas ner honom i förnedringens skumma grådager och kanta alltsammans med förintelsens svarta bård.

HASSAN.

Han har varit frikostig. Säg inte, att han är en tyrann. Säg inte, att han har sin fröjd i människors lidanden.

ISHAK.

Lidandet kan ha en vacker färg, och han gläds däråt alldeles som en målare åt vermillon, just anländ från Kurdistan. Skulle inte en så framstående konstnär älska motsättningar? Att knäppa ett silverbälte kring en smutsig tiggares länder, medan en slav bränner hans senaste visir under fotsulorna, är för honom blott ett skämt, som han dessutom finner mycket passande. Jag har sett sådant förssiggå just i det här rummet.

HASSAN.

Men du är ju hans vän.

ISHAK.

Liksom du. Det klär en monark att vara nedlåtande, det är uppfriskande för honom att tala som en man till en annan man. Det tar sig också bra ut, när en monark uppskattar motsättningarnas skiftande glädje och flyr hovets formaliteter — — — Men här kommer kalifens förelöpare, divanens näst skönaste prydnad, en man, ädel utan att vara lidelsefull, skarp-sinnig utan att ha ingivelse och lika svag som en gnidares kaffe.

HÄROLDEN.

Tulpanen i regeringens trädgård, Cypresssträdets skugga, Solens måne, Jafar, den framgångsrike.

SOLDATERNA.

Länge leve storvisiren!

HÄROLDEN.

Må alla stämmor tystna utom min. (Lyfter sin stav.) Den Helige, den Rättfärdige, den Högborne, den Allsmäktige; Trädgårdsmästaren i Islams Lustgård, de kejsrerliga skogarnas Lejon, Rytaren på den Fullkomliga Hästen, den Gyllene Kullens Cypress, Spjutens Herre, Orättfärdighetens Hämnare, Oförrätters Upprättare, Han som dricker blod, Världens Påfågel, Guds Skugga på Jorden, Alla Rättrognas Härskare, Harun

Ar Rashid ben Mohammed, Ibn Abd'ullah, Ibn Mohammed, Ibn Ali ben Abdullah, Ibn 'Abbas, Kalifen!

SOLDATERNA.

Den Helige, den Högborne, den Rättfärdige, Kalifen!
Cypressen, Påfågeln, Lejonet, Kalifen!
Från Rum till Bokhara en härskare, Kalifen!

DERVISCHEN.

(Trumpen.)

En lersak, en leksak, en skugga, kalifen!

KALIFEN.

Divanen har börjat. Må alla stämmor tystna utom min. Vår rättvisa i dag skall bli snabb som ett svärds-hugg. I konungarnas visdomsbok läste jag: »Var snar att upprycka sammansvärjningens träd med rötterna, innan det strör sina frön vida omkring». Äro ni tiggarna?

TIGGARNA.

Vi äro tiggare från Bagdad.

KALIFEN.

Du förespråkare, träd fram. Varför stämplade du mot min tron och mot hela Islams säkerhet? Fruk-tade du varken för ditt liv eller för din salighet?

TIGGAREN.

Världens herre och härskare, har du varit fattig, har du varit hungrig? Vet du vilka tankar, som kunna uppstå i hungrande mäns förpinade hjärnor, när de

ligga bakom din trädgårdsmur och stöna: »Bröd för Guds skull, bröd för Guds skull?»

KALIFEN.

Förnekar du sammansvärjningen?

TIGGAREN.

Jag deltog däri.

KALIFEN.

Förnekar någon enda av er sammansvärjningen?

(Tystnad.)

Masrur, för ut och avrätta de sammansvurne. (Masrur går för att utföra befallningen.)

Låt dem det vederbör hämta mannen, som kallas tiggarnas konung, ur hans cell, och låt honom, som gjorde oss den utomordentliga tjänsten att fånga denne farlige förbrytare levande, träda fram inför tronen.

POLISCHEFEN.

(Stiger fram.)

Världens herre — men jag är ju endast smuts.

MILITÄRBEFÄLHAVAREN.

(Samtidigt närmande sig.)

Världens herre — men jag är ju endast dynga.

KALIFEN.

Hjälpte ni båda till med hans fängslande? Min bevågenhet blir i så fall fördubblad. Låt hämta två hedersmantlar framför tronen.

POLISCHEFEN.

Herre, jag kan inte fatta anledningen till denne knekts närvaro. Han stod blott som åskådare, när jag halade fram tiggarnas konung ur avloppstrumman på hans tak.

MILITÄRBEFÄLHAVAREN.

Å, din civilist, i trots av mannens häftiga och upprepade sparkar tog jag ett stadigt tag om hans ben, medan du endast försiktigt noppade på hans ärm.

POLISCHEFEN.

Noppade på hans ärm, din järnblecksklädda mördare? Pressa ihop de tjugu droppar blod, som till äventyrs finnas i ditt skrangliga och vissna skrov, och låt dem stiga till dina lögnaktiga kinder!

MILITÄRBEFÄLHAVAREN.

Din vattusiktiga elefant!

KALIFEN.

Nog! Jag älskar att lyssna till hjältars språk, men nu får det vara nog. Tydligen är äran delad. Räck mig en av de båda hedersmantlarna och kalla hit hovskräddaren.

HOVSKRÄDDAREN.

(Faller överdrivet ödmjukt till marken.)

O världens härskare, o härskare!

KALIFEN.

Slit manteln mitt itu.

HOVSKRÄDDAREN.

(Stönar under utförandet.)

Allah är stor, Allah är stor. En sådan välsydd mantel och sådant präktigt siden!

KALIFEN.

Kom hit båda två!

MILITÄRBEFÄLHAVAREN.

(Dröjande.)

Äran är helt och hållet polisens.

POLISCHEFEN.

Framgången måste uteslutande tillskrivas min högt ärade vän.

KALIFEN.

(Insisterar.)

Kom hit bara.

(Under allmänt skratt påklädas de var sin halva mantel.)

SOLDATERNA.

Länge leve de, som kalifen behagar hedra!

MILITÄRBEFÄLHAVAREN.

(Mellan tänderna.)

Gemena svin!

KALIFEN.

Och nu, för fram tiggarnas konung.

(Tiggarnas konung införes, fjättrad till hand och fot, men ännu klädd i guld.)

Ett salaam till min värd i går natt.

RAFI, tiggarnas konung.

Mitt salaam, o, Basra-man! Din kollega återfinner jag i storvisirens dräkt. Men negern, den avskyvärde negern, tycks inte vara här. Mina lyckönskningar till Hassan i anledning av hans upphöjelse!

KALIFEN.

Du talar med en konungs frispråkighet, men dina undersåtar ha tagits ifrån dig. Snart bli de till en samling svarta kråkor i barrskogen utanför murarna.

RAFI.

Om jag bara känt igen dig förliden natt, du man från Basra, som folk kallar kalif över alla rättrogna — du hederligt folks mördare! Om jag bara känt igen dig, om jag bara känt igen dig!

POLISCHEFEN.

Skall jag slita ut hans tunga?

KALIFEN.

Låt honom tala. Jag har äntligen funnit en man, som inte smickrar mig. Jag vill studera hatet i hans ögon.

RAFI.

Är det inte nog för dig att vanstyra en fjärdedel av världen? Du är inte blott en gemen tyrann, utan du har också en lumpen krämarsjäl, din harhjärtade spion!

JAFAR.

Det är inte lämpligt att låta mannen fortsätta med sina grova förolämpningar, o herre. Behagar du göra slut på honom?

KALIFEN.

Han skall sluta i sinom tid. (Till tiggarnas konung.) Din fräckhet kommer inte att hjälpa dig, Rafi. Varför sätter du inte omdömet tand för övermodets tunga?

RAFI.

Jag är en man, som väntar på döden.

KALIFEN.

Det finns tusen olika vägar till den lugna oasen Döden, och somliga löpa raka och somliga krokiga.

RAFI.

Hugg, gissla, bränn, tortera så mycket du behagar. Ju högre mål, ju nesligare att misslyckas. Förtjänar jag inte att ensam känna alla deras plågor, som genom mitt lättsinne nu gå en grym död till mötes?

DEN KINESISKE FILOSOFEN.

Jag är etthundratio år gammal, och jag har aldrig hört ett bättre svar.

KALIFEN.

Det är bra. Men innan jag sänder dig till en död så grym, att din samvetsfrid blir fullkomlig både i detta livet och i det nästa, så svara mig på en sak:

Har du glömt den oförlikneliga kvinnan, som tack vare mina underlydandes nitälskan gick miste om din omfamning?

RAFI.

Du ebliska djävul! Har jag glömt! Har jag inte bönfallit, att du också skulle glömma?

KALIFEN.

Är det passande för en hövisk man att glömma en vacker kvinnas namn? Vi vilja se på henne, för vilkens skull du tänkte jämna Islams stödjepelare med marken. (Till de uppvaktande.) För in Pervaneh!

RAFI.

(Bedjande.)

O världens härskare! O världens härskare!

KALIFEN.

Du ändrar tonen tvärt, men väl sent.

RAFI.

Jag var övermodig endast i hopp om att du i din vrede skulle glömma hennes namn för min död, o Islams härlighet!

KALIFEN.

Ingen dum ursäkt för din fräckhet. Kanske du nu ämnar bli hövlig mot tyrannen, vilkens kista skulle spikas igen över hans öppna ögon? Den, som önskar att åhörarna skola glömma meningen med hans ord, borde dämpa tonen.

RAFI.

Måtte Gud göra mig blind, så jag slipper se henne!

KALIFEN.

Varför det? Älskar du henne inte längre? Verkar inte den älskades bild på honom, som måste leva skild från sin kärlek, alldeles som hägringen av en springbrunn på den, som förgås av törst?

HASSAN.

(Avsides.)

Även om den springbrunnen är en springbrunn, som sprutar blod?

RAFI.

Du, du har hållit henne i dina armar! O Gud, hav förbarmande med min själ!

KALIFEN.

Och fastän du visste detta, åtrådde du henne och stod färdig att ödelägga Bagdad för glansen i hennes ögon.

RAFI.

Men först skulle hennes ägares blod ha tvättat hennes ära ren.

KALIFEN.

Du är verkligen en löjlig karl. Du har byggt ditt ohyggliga torn av brott på grundvalen av en miss-tankes färgade sky. Inbillar du dig, att jag smakat på alla frukter i min trädgård?

RAFI.

Allah har givit dig makt över människornas kroppar, men honom ensam tillkommer det att plåga deras själar. Vid vår tro, kalif, säg sanningen!

KALIFEN.

Tror du jag känner varje slav, som mina tjänstviliga underlydande sopa in från gatorna? Så vitt jag vet, har jag aldrig sett denna din kvinna.

HÄROLDEN.

Den jungfruliga Pervaneh.

KALIFEN.

Låt henne träda inför mig.

(Pervaneh träder inför majestätet.)

PERVANEH.

(Med vederbörlig vördnadsbetygelse.)

O världens härskare!

KALIFEN.

Det står skrivet i den heliga lagen: Inför konungen må en kvinna visa sig obeslöjad utan fruktan att bli näpst.

PERVANEH.

Ja, herre, men endast örnen vågar se in i solen.

KALIFEN.

Ditt tal skulle vara stolt nog för alla världens örnar, Pervaneh, och jag betvivlar inte heller, att dina ögon,

som jag nu önskar se, också skulle bibehålla sitt lugn inför en överhängande fara. Måste jag befälla dig att taga bort slöjan?

PERVANEH.

Ack, världens härskare, mina ögon ha mist sin glans av för lång fångenskap i en gyllene bur, och min själs vingar ha domnat. Endast på de vindsvepta sluttningarna av mitt hemlands berg, bakom vilka solen börjar sin vandring om morgonen, gå våra kvinnor utan slöja.

ISHAK.

(För sig själv, nynnande.)

Bergen, bergen, morgonen bland bergen.

KALIFEN.

(Till Pervaneh.)

Jag befäller dig att taga bort slöjan.

PERVANEH.

Om du river slöjan från mitt ansikte, skall jag riva sönder detta ansikte inför dina ögon.

RAFI.

O, nej — — —

PERVANEH.

Vem är du, som ropar »o nej»? Vem är du, som gömmer ditt ansikte i fjättrade händer — — —

RAFI.

En fånge.

PERVANEH.

— — — som förställer din röst — — —

RAFI.

En fånge, som väntar döden.

PERVANEH.

— — — och darrar, när jag vidrör dig?

RAFI.

En man som bävar.

PERVANEH.

(Med upprörd stämma.)

För dig, sultan, lyfter jag min slöja. Såsom din fånge är jag beredd att dela ditt öde.

HASSAN.

O, Ishak, vilken eld i detta hjärta!

RAFI.

Lämna mig, Pervaneh! Följ inte i mina spår! Du känner ej min ohyggliga fördömelse.

PERVANEH.

Ohyggliga fördömelse? Ohyggliga fördömelse? Rafi, nu kan jag glömma tio århundradens fördömelse, sedan jag sett dina ögon igen.

RAFI.

Jag stämplade mot hans tron för att göra dig fri. Det var mitt eget fel, att jag misslyckades. Det var

mitt eget fel, att mina tusen följeslagare nu svänga för vinden.

PERVANEH.

Du stämplade för mig. För mig — för mig?

RAFI.

Jag skulle dränkt Bagdad i blod för att åter få kyssa dina läppar.

PERVANEH.

O, älskare!

RAFI.

(Visar sina fjättrade händer.) I sanning, älskare!

PERVANEH.

Tusen ögon se oss, älskade, men vad gör det mig? Där ute i världen kommer det att heta: »Du är en slav i palatset och din älskare en fånge i bojor». (Omfamnar honom.) Men vi ha hört verklighetens fanfarer överrösta inbillningens tomma larm. Vi ha vandrat tillsammans med Vännernas Vän i Stjärnornas trädgård, och han varkunnar sig över älskande, som såras av pilarna från världen därutanför. Det finns inga andra läppar än dina, min älskade, inga andra ögon än dina — ty alla andra ögon äro endast irrbloss, som glimma i drömmarnas dis.

EN HOVMAN.

Detta är ju uppenbart kätteri.

ISHAK.

Så må den onde ta din religion.

JAFAR.

Detta är sufiska doktriner, farliga för staten.

HASSAN.

Så må den onde ta staten.

KALIFEN.

Ni, som inför full divan sväva i kärlekens högre rymder, kunna ni nu lyssna till världens röst?

PERVANEH.

(Förvirrad.) Någon talar.

KALIFEN.

O, Rafi, tiggarnas konung, du förefaller hopplöst snärjd i inbillningens garn. Därför måste jag ställa några flyktiga frågor till dig rörande dina påtagliga gärningar.

För det första, förnekar du, att du kallade dig kalif över alla otrogna och förnekade din tro i min närvaro och i närvaro av Jafar, min visir, Masrur, min skarprättare, och Hassan, min vän?

RAFI.

Jag har ingenting att förneka.

KALIFEN.

Förnekar du, för det andra, att du inför dessa samma

svor att spika igen kistan över den ännu levande kalifen, eller att du stämplade tillsammans med tiggarna för att döda mig, intaga Bagdad och bestiga tronen?

RAFI.

Jag har ingenting att förneka.

KALIFEN.

Förnekar du, för det tredje, att du planlade detta avskyvärda brott för en kvinnas skull?

RAFI.

Jag har ingenting att förneka.

KALIFEN.

Rafi, du har erkänt dig vara en hädare, en förrädare — och en däre. Det återstår att bestämma ditt straff.

RAFI.

Som du behagar.

KALIFEN.

Du är modig, men jag fruktar, att dina inbillade pilar i själva verket skola sticka dig omåttligt hårt. Ty du har gjort dig förtjänt av att dö icke en utan tolv gånger. Men om jag spetsar dig för högförräderi, hur skall jag då kunna bränna dig för hädelse? Skulle jag utkräva min rätt att pina dig med alla de plågor, som en människa förmår uthärda, räckte dagen ej till för en så omfattande bestraffning. Och om jag flår dig för din fräckhet, hur kan jag efteråt prygla dig

för din dumhet? Men om ordningen omkastas, kan du få glädja dig åt bägge dödssätten.

RAFI.

Du har sannerligen studerat konsten att plåga.

KALIFEN.

Och dock, vad äro de plågor, som du kommer att lida, mot fasan av den död, du hade i beredskap åt mig?

RAFI.

(Otåligt.) Vad blir min dom?

KALIFEN.

Att steglas för vansinne, att läggas på sträckbänk för delaktighet i sammansvärjning, att slitas i stycken för hädelse.

PERVANEH.

Å!

(Ett mummel av fasa och tillfredsställelse fyller salen, när den grymma bestraffningen tillkännagives.)

RAFI.

Ske Allahs vilja.

PERVANEH.

(Faller till kalifens fötter.) Förbarmande, förbarmande, o världens härskare!

KALIFEN.

Tror du jag tänker frikänna honom för ditt »förbarmande».

PERVANEH.

Nåd! O, nåd!

KALIFEN.

Varför ber du om nåd, medan du omfattar mina fötter? Vad äro alla plågor annat än inbillning, och vad är denna värld annat än ett töcken?

PERVANEH.

(Stiger upp.) Denna värld är helvetet, men de som vilja gräva helvetet djupare skola finna ett ännu värre helvete under helvetet, som de gräva efter.

KALIFEN.

Nog talar du metafysiskt, men har du också logik? Hitta på ett skäl — ett enda förnuftigt litet skäl — varför jag skulle visa denne man misskund?

PERVANEH.

Ah — du vill ha skäl?

KALIFEN.

Var inte min dom rättvis?

PERVANEH.

Du vill ha rättvisa?

KALIFEN.

Om det varit jag, som stått bunden framför honom, skulle han då ha lyssnat till min bön?

PERVANEH.

Du vill ha hämnd?

KALIFEN.

Skall jag håna förståndet, vränga rättvisan och avstå från hämnden för dina mörka ögons skull?

PERVANEH.

Låt din rättvisa och din hämnd drabba mig, för Guds skull. Det sägs, att en kvinna känner plågan längre och starkare än en man.

KALIFEN.

Menar du detta med den mening, det verkligen har, eller säger du det för att uppväcka medlidande? Betänk vad du svarar! Sträckbänken och spöt äro inte långt borta.

PERVANEH.

(Med utsträckta armar.) Ge alltså befallning därom. Hugg av hans bojor inför mina ögon — och fäst mig vid väggen i stället.

RAFI.

Pervaneh!

KALIFEN.

Extas, extas! Du är överspänd och kommer inte att förnimma plågorna. Jag känner martyrernas tjocka hud. Jag vägrar.

PERVANEH.

(Till Rafi.) Ack, vad kan jag göra?

RAFI.

Låt mig dö! Jag har ju återsett dig. Det är ingenting för en man att dö.

PERVANEH.

Ingenting för en man att dö? Det är himlen vidöppen för en man att dö. Man kommer att slita dig i stycken, Rafi, Rafi!

RAFI.

Skulle jag frukta ett straff, som du själv vill lida, eller svikta, där du var modig?

PERVANEH.

(Till Kalifen.) Jag begär en så ringa ynnest. Förunna åtminstone min älskare en anständig död.

KALIFEN.

Du begär tvärtom en mycket stor ynnest. Ty, som du säger, vad är döden? Bör en man, som hotar mitt kungarike, obemärkt förpassas till evigheten liksom en tjuv, som ertappas i basaren? Bör inte den, som gjort det större brottet, också lida den större plågan?

PERVANEH.

Han är inte rädd för plågan.

KALIFEN.

Det är ej detsamma som att han inte känner plågan.

PERVANEH.

Du talar rättvist och förnuftigt, och dock finns det någonting heligare än både förnuft och rättvisa.

DERVISCHEN.

(Störd i sin ortodoxa tro.) Någonting heligare än rättvisa?

PERVANEH.

Ja, dervisch, någonting som aldrig borde ohelgas.

KALIFEN.

Vart flyga nu dina önskningar i väg?

PERVANEH.

O Islams fader, kunna dina ögon, som älska blommor, se hur en människas kropp huggs i vämjeliga bitar, ohyggliga som vålnader, vilka skymta bland gravarna? Kunna dina öron, som älska Ishaks sånger, uthärda att lyssna till de torterades jämmerrop, som pressas genom deras strupar, liksom när en vinande vinterstorm pressar sig genom piniernas kronor?

KALIFEN.

Jag tänker inte hedra Rafi med min närvaro. Jag ämnar hålla mig långt utom syn- och hörhåll.

PERVANEH.

Men tanken därpå — men tanken därpå!

KALIFEN.

Jag har befallt över skarprättare i all min tid. Det

är blott en tanke, som förmår skrämma mig — tanken på en kista, som spikas igen över öppna ögon, hur den gungar, när den förs till graven, hur den skrapar mot gropens botten, jordens dova muller mot locket, flämtandet efter luft och ljus.

PERVANEH.

Han var upphetsad, han talade i ett utbrott av vrede, men du dömer honom med sinnet i jämnvikt. Han är blott en man bland andra män, men du är Guds representant på jorden, Islams överstepräst. Du skall inte befalla, att Guds avbild skändas.

KALIFEN.

Alltså vill du, att jag skall spara honom för hans manliga kropps fullkomlighets skull? Ack, Pervaneh, det är långt troligare, att jag skulle spara honom för en fulländad kvinnokropps skull.

PERVANEH.

(Ryggande för den antyddade hotelsen.) För de kloka, o herre, är fullkomligheten och begäret två skilda ting.

KALIFEN.

Du är en kvinna — fullkomlig — men en kvinna.

PERVANEH.

Genom Guds förbannelse.

KALIFEN.

Och hur mycket du än skiljer fullkomligheten från

begäret, kan din fullkomlighet ändå aldrig skiljas från begär.

PERVANEH.

Jag är slaven vid ditt hov, som skickas hit eller dit, som släpar eller bär, som man slår eller dödar. Men min fullkomlighet är inte slav under ditt begär.

KALIFEN.

(Stillsamt.) Kanske, om du vände tillbaka till mitt hov — — —

PERVANEH.

(I vrede.) För att dö.

KALIFEN.

Du skulle varken glömmas eller försummas. Och din närvaro skulle bereda tröst och förströelse — — —

PERVANEH.

Inte för dig, hjärtlöse tyrann, inte för dig!

KALIFEN.

(Milt.) Inte heller för honom, som lät din älskade gå i frid?

PERVANEH.

Finns det då ingen blygsel i Islams värld? Vill du blotta din lusta inför full divan?

KALIFEN.

Du har redan föregått med exemplet. Nå, skall jag ge din älskade fri?

PERVANEH.

Jag skulle kvävas, om du rörde mig, jag skulle kvävas. Å, denna skam, denna vanära! Du ler. Det är inte mig du åstundar, utan min vanära. Finns det verkligen en Gud i himlen, som tillstädjer, att du sitter där och ler? Du kan ge honom fri. Ja, men vill du ge honom fri? Jag är din slav. Du får ta ifrån mig repen och kniven — beröva mig själva möjligheten att dö, bara du ger honom fri! Jag är din slav och har intet val.

KALIFEN.

Du har varken en slavs hållning eller hjärta. Du, som var en friboren kvinna, fördes till mitt hov med våld och är därför ingen slav. Inför divanen förklarar jag dig fri. Du har frihet att komma och gå, frihet att köpa och frihet att sälja, frihet att avlägsna dig och frihet att stanna. Frihet till giftermål och frihet att dö — och frihet att göra ett val.

PERVANEH.

Att göra ett val? Vilket val? Mellan hans död och min vanära?

KALIFEN.

Nej, mellan kärleken och livet.

PERVANEH.

Förklara dig, o världens härskare.

KALIFEN.

Mellan två dödar i tortyr och två liv i skilsmässa. Mellan en dag i kärlek och livets rad av år.

PERVANEH.

Upplys mitt förstånd.

KALIFEN.

Jag har övervägt denna sak, jag har beslutat i denna sak. Jag skall tala klart och tydligt. (Reser sig.) Detta är mitt oåterkalleliga domslut, som ej kan överklagas. Jag ger Pervaneh och Rafi, tiggarnas konung, tillfälle att välja, och jag beviljar dem tiden till solnedgången för att rannsaka sina hjärtan och tillsammans göra sitt val. De få båda leva på följande villkor: att Pervaneh genast återvänder till mitt harem för att där bli min lagliga maka och behandlas med all den vördnad, som hennes frimodighet och hennes skönhet berättigar. Att tiggarnas konung lämnar Bagdad, och att dessa båda älskande leva skilda till sin död. Men om de tillbakavisa denna skilsmässa, erbjuder jag dem ett dygn i kärlek, från solnedgången i afton till solnedgången i morgon, varunder de få vara obundna och ensamma, utan annan uppsikt än den, som erfordras för att hindra dem att bära hand på sig själva. Men när den dagen har gått till ända, skola de dö tillsammans i obarmhärtig tortyr. I Allahs, den barmhärtiges namn, divanen är slut.

AKT IV.

Scen I.

I palatsets fängelsevalv utanför tiggarnas konungs cell. Tablå-ridå.
(Hassan in.)

HASSAN.

Var är vägen? Var är vägen? Jag har gått vilse i denna mörka gång. Min röst ekar under valven. Vad är det för ljud? Är det en hel armé, som kommer? Eller är det alla fångarna, som stampa av raseri — — — Nej — — — Det är bara någon, som går — — — Vem kan det vara? Och frågar den okände om mitt ärende, vad skall jag svara honom? Jag vet inte själv vad det var, som drev mig till denna dystra plats.

ISHAK.

(Ur mörkret.) Vem där? Vad gör du här? Vad är ditt ärende?

HASSAN.

Vem ropar? Jag är Hassan, som inspekterar säkerheten i de kejsrerliga fängelserna. Vem är du?

ISHAK.

Vem jag är? Aflatun skrev tio och Aristu tjugu böcker för att besvara den frågan, o mitt hjärtas Hassan!

HASSAN.

Ishak! Kom fram ur mörkret, Ishak! Vad gör du här?

ISHAK.

Jag plockar champignoner, o du uppsyningsman över lastens fängelsehålor.

HASSAN.

Är du också här? Jag vet inte, varför jag gick hit. Jag hoppades — — — Jag vet inte, varför jag är här, men eftersom vi äro vänner, tror jag ändå att våra hjärtan klappa i takt. Kom du för *deras* skull?

ISHAK.

Jag kom för att lyssna till ett sorgespel, mer tragiskt än Hosseins mysterier, och till ett meningsbyte, ödesdigrare än konungars rådslag.

HASSAN.

Du menar väl inte — — —?

ISHAK.

Jag menar tvisten om kärlek och liv.

HASSAN.

Skulle du kunna spionera därpå? Så grymt!

ISHAK.

Poeten måste lära, vad en människas dödsångest innebär.

HASSAN.

Är det då inte bättre att ej alls vara poet?

ISHAK.

(Bittert.) Allah ställde aldrig den frågan till mig, när han gjorde mig till poet och till en man, som pejar själar. Det är mitt yrke. Jag följer endast min lärare och mästare, den upphöjde tecknaren av livets mattor, Världens Herre. Om han utstakat händelserna, skulle jag då inte ge akt på de uppträdande? Så övertalar jag mig själv att skriva — Allah vete vad — en rad med tio små ord, glänsande som rubiner. Men vad dig beträffar märker jag, att du börjar komma underfund med kalifen över alla rättrogn.

HASSAN.

Varför tala om honom? Alla män äro skurkar, både du och han och jag. Jag trodde jag var bättre än andra — men jag var bara fegare. Denna dag är den första av min upphöjelse. Jag var nära att börja den som en kvinnas mördare, och jag slutar den som spion, vaktande på två hjärtan i nöd.

ISHAK.

Grubbla inte längre, käre Hassan, över det tillständiga eller otillständiga i vårt förehavande. En nyfiken mygga surrar ändå alltid kring händelsernas lampa.

Här kommer vakten; den kan visa oss vägen.

(Två vakter in.)

ISHAK.

(Till vakten.) Hör på, soldater, vart gå ni?

I:A SOLDATEN.

(Hälsar militäriskt.) Till tiggarnas konungs cell, herre, för att avlösa vakten.

ISHAK.

Vad, tänka ni vara inne i cellen?

I:A SOLDATEN.

I cellen, herre.

ISHAK.

Det är skamligt, säger jag, skamligt att spionera på ett älskande par. Kunna de kanske flyga genom gallret eller krypa genom nyckelhålet?

I:A SOLDATEN.

Vi veta nog, vad fångar kunna ta sig till, herre. Masrur blir besviken, om vi endast ge honom lik att prygla. (Till 2:a soldaten.) Blir han inte besviken, Mohammed?

2:A SOLDATEN.

(Med djupt sorgsen och vördnadsfull röst.) Å, herre, han blir grymt besviken.

ISHAK.

Nå, det är väl ert fel, om ni låta dolkar och rep ligga kvar hos fångarna

I:A SOLDATEN.

Tyvärr, herre, känner du inte till fångars uppfinningsrikedom. De bruka slå sina huvuden mot väggen eller äta upp sin halm. (Till 2:a soldaten.) Äta de inte upp sin halm, Mohammed?

2:A SOLDATEN.

Jo, herre, de äta ofta upp sin halm.

ISHAK.

Bind dem, bind dem.

I:A SOLDATEN.

Det göra vi, herre, men även då strypa de sig i sina kedjor.

ISHAK.

Strypa de sig i sina kedjor?

I:A SOLDATEN.

Strypa de sig kanske inte i sina kedjor, Mohammed?

2:A SOLDATEN.

(Till Ishak.) Herre, jag har varit med om, att de strypt sig i sina kedjor.

ISHAK.

Men som ni veta, ha dessa båda att välja mellan ett liv i skilsmässa och en död genom tortyr. De välja säkert livet och behöva därför ingen vakt, som med spjutet motar dem från evignetens tröskel.

I:A SOLDATEN.

Det tror jag säkert de göra, herre. Men man vet aldrig med fångar. Fångar äro mycket egensinniga, i synnerhet kvinnor. Äro de inte, Mohammed?

2:A SOLDATEN.

(Till Ishak.) Kvinnliga fångar äro verkligen mycket egensinniga, herre.

ISHAK.

(Med låtsad glättighet.) Nå, ingen av oss skulle väl behöva vänta till solnedgången för att göra sitt val, skulle han?

I:A SOLDATEN.

Nej, herre, ingen av oss som någonsin sett Masrur i arbete.

ISHAK.

Men om de ändå valde sin enda dag i kärlek, skulle de då inte ha sin frihet i överensstämmelse med kalifens löfte? Tänka ni ändå vakta på dem i deras cell, ni oanständiga tölpar, av fruktan att de skola äta sin halm?

I:A SOLDATEN.

(Med illmarigt ögonkast.) Nej, vi skola stå utanför dörren och lyssna vid gallret.

ISHAK.

Och det är just, vad vi också ämna göra, om du vill visa oss dörren.

I:A SOLDATEN.

Jag är inte alldeles säker på om jag kan det, herre.

ISHAK.

(Ger honom pengar.) Ni äro präktiga karlar, men säkert mycket illa avlönade.

I:A SOLDATEN.

Vårt yrke är i allra högsta grad obehagligt, eders excellens.

2:A SOLDATEN.

(Tar emot pengarna.) Och sportlerna oändligt små.

I:A SOLDATEN.

Den här vägen, herre.

(Visar dem dörren.)

Scen II.

En cell. Ett galler, genom vilket solskenet faller. En bastant dörr med ett litet titthål. Rafi är kedjad till muren, men Pervaneh har ej fångslats. Två vakter stå orörliga på ömse sidor om dörren.

RAFI.

Man har avlöst våra vakter för sista gången. Om en timme går solen ner.

PERVANEH.

Ännu en lång timme, innan dina händer bli fria att fläta mig ett bälte av kärlek. O, tröga sol, jag är trött på ditt mönster på muren. Ännu en lång timme!

RAFI.

Och ännu en natt och en dag innan vår fördömdelse

PERVANEH.

Varför är din röst så sorgsen? Dina ord passa illa till ditt uppsåt och bekräfta ej ditt modiga beslut.

RAFI.

Vad har jag beslutat? Vad har jag avgjort? Du kom i min väg. Jag tyckte mig se din själs vingar röra luften omkring dig. När du knäppte dina silverbojor kring min hals, glömde jag dessa handklovar av järn. Vällukten av ditt hår berusade mig, så att cellen förvandlades till en äng. Du vände dina ögon mot mig, och i deras natt speglade sju djupa oceaner sina sjunkna stjärnor, medan hela ditt väsen tycktes fråga: »Vill du dö för kärleken?»

PERVANEH.

Ångrar du dig? Tar du de gyllne orden tillbaka?

RAFI.

Tryck dina läppar mot mina och slut min mun, så att de ej kunna återtagas.

PERVANEH.

Det var orätt av mig att väcka ditt begär. Nu märker jag, att du ångrar dig i djupet av ditt hjärta. Jag vill inte se dig bunden på grund av ett ögonblicks svaghet, utan hela ditt förnuft och hela din själ måste vara med.

RAFI.

Gå bort och beslöja ditt ansikte, du som vädjar till förnuftet! Du brinner redan av martyrernas eld. Hör du förnuftet ropa från sina snöiga toppar? Å, kvinna, må Allah förbanna dig för att du gjort mig blind av kärlek!

PERVANEH.

Rafi!

RAFI.

Tyst — tyst! Din röst är som ljuden i en vaknande trädgård, när alla fåglar jubla mot solen. Glöm dina fantastiska drömmar, glöm din andes lågor och blixtar och strålände ljus och svara den sansade röst, som nu frågar: varför skulle din älskare dö just en sådan död?

PERVANEH.

Jag hör.

RAFI.

Jag är ännu ung. Tror du jag glömde le, därför att jag levde? Skulle jag tillbringa alla mina stunder med att sakna dig? Skulle jag inte hellre återvända till mitt land och bli en tröst för dem, som gävo mig livet? Har jag inte kvar mitt vita hus, mina böcker, mina gamla vänner, min trädgård med dess blommor och träd? Inte upphörde bäcken bakom min trädgård att sjunga, därför att Pervaneh aldrig kommer mer?

»Kärleken vissnar», säger eftertanken med sin stilla röst. »Kärleken vissnar, men faller inte till marken. Kärleken vissnar ej till gult såsom hos rosen, utan

till guld såsom popplarnas blad utmed floden.» Och när mina popplar stå fulla av guld, skall jag sitta på stranden under deras skugga och läsa min bok. När jag tröttnat på min bok, lägger jag mig på rygg och betraktar skyarna. Kanske skymtar din bild däruppe, och jag blir medveten om ett minne, fullt av otillfredsställd längtan, alldeles som om du aldrig varit annat än en dröm, där den ljuva plågan av dina armars omfamning förflyktigats lika snabbt som dimmorna kring bergens snö.

PERVANEH.

(Med stigande vrede.)

Och sålunda försjunken i betraktelser, skall du glömma kvinnan, vilkens ära du sålde till en tyrann. Och medan jag dör av skam i fångenskap långt borta från mitt hem, tänker du bara drömma och drömma.

RAFI.

Din vanära! Du är utsedd till kalifens maka. Anses det inte i hela Islam för den högsta ära, som kan vederfaras en kvinna? Är den skammen värre än att hudflängas av en vidrig neger? Skammen! Kärlekshandeln! Vanäran! En kvinnas fåfänga! Måste jag pinas till döds för att tillfredsställa din stolthet? Om jag ändå inte får äga dig, vad bryr jag mig om vems maka du blir? Låt mig minnas dig sådan du nu är — en ren källåder från bergen.

PERVANEH.

Är du feg — är du rädd för döden?

RAFI.

Ja, vid Allah, jag är rädd för döden, och den man, som inte fruktar döden, är en galning eller narr! Måste vi fortfarande hålla tal, alldeles som om vi stode inför full divan? Måste vi spela även nu? Om du hatar mig, därför att jag fruktar döden, så gå och lämna den fege. Å, nej, nej! Lämna mig inte, Pervaneh! Förlåt, att jag är sådan jag är. Jag har inte tagit tillbaka mitt löfte. Jag vill dö med dig. Jag vill dö! Jag vill uthärda plågorna, som äro trefalt värre än döden, plågorna, som snöra samman strupen av fruktan.

PERVANEH.

Du borde blygas — du, en vek och skälvande man? Vad är smärtan för oss!

RAFI.

Du förstår inte — du förstår inte! Se på dina händer; de skola sargas — nej, jag kan inte berätta. Och jag måste se, hur ditt blod rinner som vin ur en vit springbrunn, droppe efter droppe, tills du färgat exekutionsmattan full av röda liljor.

PERVANEH.

Ja — men kommer inte din tynande kärlek att också flamma upp, när jag beseglar våra liv med mitt karmosinröda sigill!

RAFI.

Ack, du drömmer och är ännu förblindad. Du talar i bilder. Du kan inte göra dig en föreställning om

— du har aldrig hört de torterades ohyggliga jämmer, du har aldrig sett deras kroppar, när de kastas i gro-
pen. Kom närmare, Pervaneh! Vet du vad man kom-
mer att göra med dig? Kom hit, jag kan inte säga
det högt. (Pervaneh närmar sig.) Nej, jag vågar inte be-
rätta — — — jag vågar inte berätta!

PERVANEH.

Berätta, berätta klart och tydligt.

RAFI.

(Viskar något i Pervanehs öra.)

PERVANEH.

(Gömmer ansiktet i händerna.)

Å, Gud — detta ämnar man göra! Nej, nej, de
skola inte göra det på mig!

RAFI.

Skoningslöst.

PERVANEH.

(Vilt.)

Det ämnar man göra — vilken skam! Det ämnar
man göra — vilka smärtor! Jag förstår! Jag känner
redan! Jag hör! O, rädda mig, Rafi!

RAFI.

Ack, varför talade jag om det för dig?

PERVANEH.

Det är mer än en människa kan uthärda; det är
vidrigt. Mitt hjärta hotar att sprängas vid blotta

tanken. Jag går från en vanära till en annan, och det finns ingen räddning. Men på dig, Rafi, skall man åtminstone inte göra det. Sch — — — tala sakta, soldaterna få ej höra. (Kastar en blick på vakterna och viskar lågt.) Vill du dö här, mellan mina händer, nu genast och utan plågor?

RAFI.

(Med dämpad röst.)

Fort! Vad tänker du göra? Man ser oss — har du en kniv?

PERVANEH.

Mina händer skola krama din hals, älskade. Sade jag inte, att du skulle dö mellan mina händer?

RAFI.

Skynda dig, men var lugn! Jag skall böja huvudet bakåt.

EN VAKT.

(Tränger Pervaneh tillbaka med sitt dragna svärd just när hon skall knäppa händerna kring Rafis hals.)

I kalifens namn, tillbaka!

RAFI.

(Till Pervaneh.)

Kasta dig på hans svärd — — —

PERVANEH.

(Ryggar för vaktens svärd.)

Jag vågar inte!

RAFI.

Fort! Fort! Kasta dig på svärdet och undgå van-
äran.

PERVANEH.

Mitt bröst, mitt bröst, jag är rädd — — — (Faller fram-
stupa på marken.) Vilken skam; nu har jag omintetgjort
möjligheten att dö för oss båda.

RAFI.

Du ryggade tillbaka.

PERVANEH.

Spetsen kändes redan mot mitt bröst, och allt kunde
ha varit slut.

RAFI.

Du var rädd.

PERVANEH.

Den skulle begravts i mitt hjärta. Å, att jag skall
vara kvinna!

RAFI.

Ett stick av stålet är en sådan liten småsak.

PERVANEH.

En småsak, säger du? Det är lika skarpt och kallt
som is. Jag är en feg stackare.

RAFI.

Vi äro fega stackare, både du och jag. Redan
skiftar solstrimman på muren från vitt till guld. Det
är afton. Vår stund är inne. Skola vi välja livet?

Skola vi välja himlen och havet, bergen, floderna och slätterna? Skola vi välja blommorna och bien och alla himlens fåglar? Skola vi välja skratt och tårar, sorg och lust, tal och tystnad och vandrarens höga rop bland bergen?

PERVANEH.

Ack, det blir så tomt, så tomt utan dig! (Gråter.)

RAFI.

Lika tomt som döden, Pervaneh, lika tomt som döden?

PERVANEH.

Muren blir röd. Vårt sista ögonblick har kommit. Vi måste välja.

RAFI.

Välj för mig, jag följer. Nämnde jag livet? Mitt hjärta brister av längtan efter dig. Om du befallde mig att gå, ville jag ändå ej leva utan dig. Välj för mig — och välj väl. Plågor — ni äro bara inbillning! Får jag endast hålla dig i mina armar, skall en dags kärlek övergå i evigheten. Vem vet? I natt kan jorden remna eller solen för alltid stanna i sin grav. Vem vet — kanske dömer Gud världen i morgon — och när allt är över, finner han dig sovande i mina armar?

PERVANEH.

(Stiger långsamt upp och lägger händerna på Rafis axlar.)

Ja, låt oss dö! Inte för min vanäras skull, Rafi, ty vad betyder den för mig eller dig, älskade? Vad är

en flickas oskuld för Honöm, som skapade haven? Nog vet jag, att den leran, av vilken jag skapats, är vacker, men Gud har format den till ett bräckligt käril. Älskade, hellre ginge jag längs muren och sålde min kropp till zigenare och judar, än att du skulle sucka: »Jag är hungrig» eller »Jag fryser».

RAFI.

Så dö av kärlek till mig — dö för en dag och en natt i kärlek.

PERVANEH.

Jag dör av kärlek till dig, Rafi! Se, din själs ljus omstrålar dig. Du är ett med den Evigt Kärleksfulle, hela världens Förlösare. Hans ande lyser i dina ögon och talar ur din mun. Hela din kropp är som en eldslåga!

RAFI.

Trösta mig, trösta mig! Jag fattar inte dina drömmar.

PERVANEH.

(Hennes armar stelna i hänryckning.)

Härligheten strömmar in genom fönstret — se, andarna i rött och guld! Döden med dig, döden för dig, döden för att äga dig, o älskade — och sedan trädgården — sedan springbrunnen — sedan vandringen sida vid sida.

RAFI.

Ljuvaste liv, ljuvaste liv — är det så du slutar?

PERVANEH.

Ljuvaste liv — vi dö för din ljuvhet, o Herre över paradiset's lustgård! Kom älskade! Och för den eld, som brinner inom oss, för luften, som sveper kring oss, för bergen i vårt land och vindarna i deras pinieskogar välja vi tortyren och gå mot vårt öde. Vi äro endast av denna världen. Men ur de dånande djupen ropar en stämma: »Lid, så att mina böljor slå». Och från stjärnornas skara jublar det: »Varen modiga, så att vi lysa». De ofödda barnens andar sväva omkring oss och viska: »Härda ut, så att vi vinna livet».

RAFI.

Pervaneh! Pervaneh!

PERVANEH.

Hör! Hör dombasunens röst genom rymderna! »Dö, I älskande, på det jag icke må komma på skam. Dö, på det jag icke må komma på skam!»

RAFI.

Så dö, Pervaneh, för din stora längtans skull. Mig kan ingenting hjälpa genom plågorna. Jag dör för kärlekens egen skull.

EN HÄROLD.

(Träder in.)

Kalifen önskar veta ert val.

RAFI.

Döden!

HASSAN.
(Störtar in.)

Nej, nej, min Gud!

ISHAK.

De valde blott alltför riktigt.

(Härolden ut.)

(Pervaneh är fortfarande i ett tillstånd av hänryckning, när ridån
går ned.)

AKT V.

Scen I.

Mot nästa dags afton. Åter i kalifens trädgård. (Akt III, scen I.)
(Kalifen med följe in samtidigt med att Hassan kommer ut från sin paviljong.)

KALIFEN.

Vi skulle just knacka på din dörr för att höra efter, om du var inne, Hassan, men ditt framträdande gjorde vår knackning överflödig. Varför har du flugit ut före näktergalen? Tänker du också sjunga till den uppgående månen? I så fall ha vi kommit för att lyssna.

HASSAN.

O världens härskare, ännu är ej timmen för näktergalen inne. Jag har sökt dig hela dagen, o herre, men kunde ej finna dig. Du skipade rättvisa i divanen — du var ute och jagade — du sov — du satt till bords — och nu är stunden nära, o världens härskare — fast ännu ej inne.

KALIFEN.

Vilken stund?

HASSAN.

Näktergalens stund, då solen och månen vägas på skyarnas silvervåg och din rättvisas vågskål sjunker med solen.

KALIFEN.

Ditt huvud måtte vara fullt av fantasier och ditt lynne förvänt. Sannerligen om jag ens förstår skymten av vad du menar.

HASSAN.

(Kastar sig för kalifens fötter.)

O världens härskare, hav förbarmande med Per-
vaneh och Rafi!

KALIFEN.

Vad — de båda? Låt dem förbarma sig över sig själva. Man har sagt mig, att de valt döden. Kvinnan har haft artigheten att föredraga tortyr med sin Rafi framför att gifta sig med mig. De ha tillbringat en angenäm dag tillsammans; utsökt mat blev buren till dem, och uppsikten var grannlaga. De få nu tillbringa en mindre angenäm afton.

HASSAN.

Tillåt inte, att kvinnan torteras. Hav förbarmande med kvinnan!

KALIFEN.

Förryckte bettlare, stig upp! Hur vågar du be om nåd för dessa oförskämda och farliga människor, som hade sina liv i sina händer — och som själva läto ödets råttfälla slå igen bakom sig.

HASSAN.

Om du blott hade hört dem — om du blott hade sett dem, medan de gjorde sitt hemska val, skulle du ha glömt både klokhet, rättvisa och hämnd och endast lyssnat till den bönfallande ångesten i deras röst.

KALIFEN.

Jag betvivlar det.

HASSAN.

De valde så väl! De äro så unga! Deras kärlek så djup! Jag har varken sovit eller ätit, herre. Jag har ingen glädje av mitt hus och min trädgård. Jag ser blod på mina väggar, blod på min matta, blod i springbrunnen och blod på himlen.

KALIFEN.

Nå, nå, du får gärna för mig behålla dessa dina angenäma föreställningar. Abu Nawas har skaffat mig en ung flicka, som kan lägga ett ben på nacken medan hon dansar och som lärt sig sången om Alexander utantill. Jag märker, att du inte blir något passande sällskap för aftonunderhållningen.

HASSAN.

Jag menar bara tortyren. Det är bara för kvinnan, som jag ber. Säg blott ett ord; solen går strax ned.

KALIFEN.

(Ond.)

Inte ens om du och Ishak och Jafar och alla provinsernas guvernörer låge framstupa och bönfölla vid

mina fötter, skulle jag förskona henne från en enda smekning av Masrurs hand.

HASSAN.

(Springer upp och vill störta sig på kalifen.)

Avskyvärde tyrann, djävulske plågoande!

KALIFEN.

(Kyligt, medan vakten griper Hassan.)

Du förvånar mig. När blev en sockerbagare så lik en tiger?

HASSAN.

(Förskräckt.)

Vad har jag sagt? Vad har jag gjort?

KALIFEN.

Där ha vi den gamle sockerbagaren igen, som talar.

HASSAN.

Jag skäms inte att vara sockerbagare, men jag skäms att vara feg.

KALIFEN.

Misströsta inte, käre Hassan. Du ville inte lyssna till mitt råd; du övergav de sköna konsternas trädgård och gick till händelsernas bikupa. Du har grubblat över furstars tyranni och låtit intrigernas vind blåsa in på bara kroppen. Därför måste du lämna ditt hus och förvisas ur trädgården, ty du passar inte att vara konungars förtrogne. Men för resten — eftersom du gjorde mig en stor tjänst härom natten, så gå i frid och minns, att palatsets hela behov av sötsaker hädanefter kommer att beställas i din bod.

HASSAN.

Herre, jag tackar dig ödmjukast för denna nåd.

KALIFEN.

Ingenting att tala om — ingenting att tala om! Jag tar endast en smula hänsyn till den röda tråd av galenskap, som vävts in i din kamelaktiga karaktär. Jag förstår, att en ovanligt varm eftermiddag stigit dig åt huvudet. Sannerligen sympatiserar jag inte nästan med ditt intresse för Pervaneh's och Rafi's öde; som ett ynnestbevis erbjuder jag dig därför plats bland åskådarna vid deras avrättning.

HASSAN.

Nej, nej! Det skulle jag aldrig stå ut med att se!

KALIFEN.

Som ett ytterligare bevis på min välvilja tänker jag dessutom inte skicka dig till avrättningen — jag skall befalla den hit i stället och låta den försiggå till din ära. Du drömde, att dina väggar svettades blod. Dina farhågor skola besannas, och jag ämnar göra drömmen till verklighet.

HASSAN.

Då skulle jag aldrig kunna sova mer!

KALIFEN.

(Till en uppvaktande.)

Se här min ring. Gå genom bakporten, genskjut processionen till de torterades avrättningsplats och

befall Masrur att föra sina fångar hit till paviljongen och avrätta dem på mattan, som ligger innanför dörren.

HASSAN.

Herre! Herre! Låt det vara nog. Jag måste ju återvända till mitt yrke och basarens smuts. Jag blir en fattig man igen, som andra fattiglappar driva med. »Titta på Hassan», kommer man att säga, »han har haft sin önskedag. Titta på den där flottiga karlen; han har varit klädd i guld. Låt oss därför förolämpa mannen, som en gång var kalifens vän, och av hans äventyr draga nyttiga lärdomar om livets nyckfullhet.» Men utan att bry mig om deras hån eller fräcka anspelningar sveper jag min kropp i min mantel och min själ i filosofiskt begrundande. Då skall jag minnas min stolta dag och denna ljuvligt fridfulla trädgård med sin förtrollande springbrunn och sin paviljong av lycksalighet. Och jag skall också minnas, att det fanns en tid, när jag talade med poeter om deras konst och ägde slavar i min tjänst, lika vackra som sina namn. O världens härskare, låt mig få behålla denna palmdunge av minnen i min bedrövelses öken. Besudla inte denna lyckliga plats med blod. Handla ej så, att träden, som ännu igår hörde, när du kallade mig vän, måste böja sina kronor under ångestens vind. Låt ej tröskeln där jag gått färgas röd av blod. Förskona mig, förskona mig från ljudet, som evigt skulle ringa i mina öron — ljudet av denna oskyldiga kvinnas jämmer!

KALIFEN

(Till vakten.)

Han får inte gå förrän det är slut. Se till, att han spärrar upp ögonen ordentligt, så att de få sitt lystmäte.

(Kalifen med följe ut.)

(Man hör Muezzins rop: »La Allah illa Allah», etc.)

HASSAN.

Solen har gått ned. Vakter! Å, vakter! (Intet svar.) Det är bönetimmen; varför be ni inte? Ännu har jag väl en slant kvar, som kunde öppna er mun. (Intet svar från vakterna.) Äro ni stumma? (Vakterna nicka.) Men inte döva? (Vakterna peka på sina tungor.) Å, man har slitit ut edra tungor. (Vakterna peka på paviljongens fönster.) Vad peka ni på? — — — Ah, Yasmin!

YASMIN.

Jag har sett och hört alltsammans här bakom gallret. Hassan har störtats från makt och gunst.

HASSAN.

(Ursinnig.)

Så bra, så utmärkt bra, så utomordentligt bra. Du ligger i fönstret — jag står på gatan. Det här är bara en upprepning av vad som redan hänt. Så, som svanor synas dubbla i flodens vatten, driva händelserna och deras spegelbilder iväg genom våra liv. Om och om igen.

Skänk mig din heta kärlek fritt,
ty oåtspord han hämtar sitt,
den bleke Odlaren i vitt.
Och brutna blommor dö, Yasmin.

Hör på, Yasmin, ge mig först en ljuv lögn; sjung
litet om hur du älskar mig. Visa mig din skönhet
bit för bit — och sedan, ja sedan kan du hämta din
nye älskare — och skratta ut min månbleka poesi
och kalla mig narr, en gammal narr, en odräglig narr,
som jag ju i själva verket också är!

YASMIN.

Ännu vill jag inte kalla Hassan för narr. Hassan
har störtats från makten, men för den skull behöver
han inte störtas från välmågan. Hovsockerbagaren
Hassan kan ännu bli Bagdads rikaste köpman.

HASSAN.

Du sköka, du sköka, du sköka!

YASMIN.

Varför är du ond? På vad sätt har jag förolämpat
dig?

HASSAN.

Å, om det vore du, som skulle marteras i stället.
Om det vore du!

YASMIN.

(Stirrar mot trädgården och glömmer Hassan.)

Äntligen, äntligen de dödsdömda martyrernas pro-
cession! Och allt det där får jag se!

(Ett djuprött sken lyser upp bortre delen av trädgården. I mörk silhuett rör sig processionen genom trädgården i riktning mot paviljongens dörr i följande ordning:

Masrur, naken, med sin kroksabel.

Fyra biträdande bödlar i svart, bärande olika pinoredskap.

Två män i rustning, bärande mellan sig en stång, på vilken ett brinnande fyrfat hänger.

Två män bärande ett fantastiskt hjul.

Fyra män bärande sträckbänken.

En man med hammare och spö.

Pervaneh och Rafi, halvnakna, dragande sina kistor på en kärra; kring benen hänga tunga kedjor.

Bakom var och en går en soldat med lyftat svärd.

Masrur bultar på paviljongens dörr; slaverna öppna, men fly förskräckta. Ljuset från fyrfatet lyser genom fönstren. Soldaterna, som vakta Pervaneh och Rafi, lösa kedjorna, med vilka de bundits vid kärran, gripa offren om nacken och skjuta in dem. Husets fyra slavar återkomma och tvingas av mannen med spöt att bära in kistorna. Slutligen nödgas Hassan av sina båda vakter att stiga in.

Scenen blir fullständigt mörk med undantag för ljuset genom fönstren. I tystnaden hörs springbrunnens plask och ett hjuls spinande. Ljuden flyta ihop och stegras pinsamt, tills de blandas med sakta musik. Ett smärtans skri drunknar nästan i violinernas spel. Slutligen badar trädgården i silvervitt månsken. Hassan blir synlig i dörröppningen, genom vilken han knuffas ut av sina vakter. Hans ansikte är dödsblekt och vanställt; han stapplar framåt och faller avsvimmad i springbrunnens skugga. De igenspikade kistorna bäras ut och sättas på kärran. Soldaterna ha nu trätt i fångarnas ställe, och processionen återvänder i omvänd ordning samma väg den kom. Endast Masrur dröjer vid dörren. Yasmin griper honom i armen.)

YASMIN.

Masrur — du mörke Masrur!

MASRUR.

Allah — kvinnan!

YASMIN.

Så du luktar blod.

MASRUR.

Och du rosor.

YASMIN.

Jag skrattade, när jag såg dem vrida sig — jag skrattade, jag skrattade, där jag stod bakom förhänget. Varför drack du hans blod?

MASRUR.

Det var ett löfte.

YASMIN.

Vill du inte dricka mitt också?

MASRUR.

Skall jag ta dig i mina armar?

YASMIN.

Dina armar äro svarta, blänkande murar och ditt bröst nattens borg.

MASRUR.

Lilla vita nattfjäril, låt mig trycka dig till mitt hjärta.

YASMIN.

(Med ett plötsligt utbrott av fasa; sliter sig ögonblicket därefter ur hans omfamning.)

Nej släpp mig! Hör du dem? — — Hör du dem?

MASRUR.

Här finns väl ingenting annat att höra än nattens ljud?

YASMIN.

(Springer undan.)

Blommorna tala — — — trädgården lever — — —

(Hon faller.)

MASRUR.

(Lyfter upp henne.)

Hon älskar blod och är rädd för månen. Hon är mjuk och vit. Jag tar henne hem.

(Ishak, som letar efter Hassan, in).

ISHAK.

Hassan — var kan han vara? Hassan, Hassan! Harun har krossat hans stackars hjärta, och jag har brutit sönder min luta; jag tänker inte spela längre för kalifen. Ack, varför underrättade man mig inte tidigare — nu är jag rädd, att hans förstånd lupit i väg med honom, innan jag finner honom; kanske irrar han på gatorna i natt som en vålnad och gnuggar sig i ögonen. Hassan, Hassan!

Där är han ju. Han ligger alldeles, som när jag fann honom första gången: bredvid en springbrunn och med ansiktet mot månen. Hans liv rimmar som en sång. Det lyssnar tillbaka efter de gamla rimorden.

HASSAN.

(Vaknar småningom ur sin dvala.)

Svanor, som driva med dimman — — —

ISHAK.

(Lutar sig över honom och försöker resa honom.)

Min vän, vad jag är glad att höra din röst. Stig upp, stig upp, du ser verkligen bedrövlig ut.

HASSAN.

(Matt.)

Låt mig vara — — — Platsen är lugn, och marken kyler. Måtte jag aldrig behöva resa mig, förrän jag lägges i min kista och får segla med floden ut på havet — — —

ISHAK.

Men du lever ju — ingen skall göra dig något ont. Var förnuftig och skaka av dig din förtvivlan.

HASSAN.

Och i det havet finns inga röda fiskar — — —

ISHAK.

Seså, stig upp. Var modig. Visst vet jag, hur du lidit.

HASSAN.

Hon var modig! Å, hennes händer, hennes händer!

ISHAK.

Tala inte om det.

HASSAN.

Du är poet. De höggo av hennes älskares huvud och hällde blodet över hennes ögon.

ISHAK.

Tyst! Du är besatt av onda andar. Jag säger dig,

att alltsammans är lögn! Sluta upp att drömma. Se i mina ögon. Hör!

(Kamelklockor höras utanför trädgården.)

Hör du? Nu drivas kamelerna till Månens port. Vid midnatt bryter den stora sommarkaravanen upp till städerna långt bort i nordost, det gudomliga Bokhara och det lyckliga Samarkand. Det är en ökenväg, lika gul som den ljusa sanden vid havet; därför kallas den av pilgrimerna för den Gyllne Vägen.

HASSAN.

Och vad har den att göra med oss, din gyllne väg till Samarkand?

ISHAK.

Jag tänker lämna denna stad av slavar, detta otuktiga Bagdad. Jag har slagit sönder min luta och ämnar inte skriva några fler qasidahs, som förhärliga furstars ädelmod. Jag vill vandra på en ödsligare väg och lyssna till rösten, som talar om hur tom världen är. Och du skall gå vid min sida.

HASSAN.

Jag?

ISHAK.

Stig upp och lägg ännu en gång ditt öde i mina händer.

HASSAN.

(Reser sig med Ishaks hjälp.)

Varför rädda mig från en död, som jag längtar

efter? Vem är jag? Varför vill du spela öde och tvinga mig att leva?

ISHAK.

Därför att jag är din vän och behöver dig.

HASSAN.

O Ishak, du sångers sångare!

ISHAK.

Gör dig i ordning att resa.

HASSAN.

Jag äger ingenting.

ISHAK.

Pilgrim, äkta pilgrim! Jag har gulddinarer. Vi kunna få vad vi behöva vid porten och byta silket i fåfångans mantel mot kamelullen i arbetets grova dräkt. Men har du ingenting i ditt hus, som du vill ta med — ingenting?

HASSAN.

(Med en häftig rysning.)

Innanför den dörren — ingenting. Men jag har en gammal matta, som ligger kvar i min bod. Dess blommor har negern inte besudlat. Och ändå vågar jag ej hämta den.

ISHAK.

Jag skall hämta den. Du skall breda ut den i öknen, när du läser din aftonbön, och den skall bli som en liten blommande äng i sandens ödemark.

HASSAN.

(Griper om Ishak i plötslig rädsla.)

Håll dig här, lämna mig inte! Natten är förhäxad?

ISHAK.

Var lugn. Allt är ju endast stjärnor och måne och himmelsk frid.

HASSAN.

Träden röra sig utan att det blåser — — — blom-
morna tala — — — stjärnorna växa — — —

ISHAK.

Var lugn, det är ingenting.

(Springbrunnen blir röd.)

HASSAN.

Springbrunnen — springbrunnen!

ISHAK.

Å, den sprutar blod! Bort härifrån, bort härifrån!

HASSAN.

Trädgården lever!

ISHAK.

Bort härifrån! Den är förhäxad. Bort härifrån.
Följ klangen av kamelernas klockor!

(De fly förskräckta.)

(Anden av konstnären, som gjort springbrunnen, stiger upp ur
själva karet i bleka bysantinska kläder.)

SPRINGBRUNNENS ANDE.

Trädgården åt andarna! Stig fram, nyvordne broder och nyvordna syster, stig fram och tala och visa er, medan något av jordens tyngd ännu häftar vid edra skepnader. Stig fram, ty de, som redan gått, skola virvla om med dem, som komma.

RAFIS ANDE.

(Med Rafis röst, i Rafis dräkt, med Rafis avhuggna länkar, men blek — som döden.)

Här äro vi, o du springbrunnens vålnad.

SPRINGBRUNNENS ANDE.

Välkommen du och din vita kvinna till denna förhäxade plats! Gå vart ni behaga. Jag har skrämt bort alla varelser av kött och blod.

RAFIS ANDE.

Vad var det, som skrämde de båda?

SPRINGBRUNNENS ANDE

När vattnet skiftade från vitt till rött, skiftade deras ansikten från rött till vitt. De flydde.

EN ANDE gömd bland träden.

Ha! Ha!

PERVANEHS ANDE.

Säg oss, du springbrunnens vise man, vad skola vi göra?

SPRINGBRUNNENS ANDE.

Ingenting. Ni äro döda.

PERVANEHS ANDE.

Skola vi stanna i denna trädgård och fortfara att älska varandra och sväva i luften och fladdra bland blommorna?

SPRINGBRUNNENS ANDE.

Så länge ni minnas edra lidanden, måste ni stanna i närheten av den plats, där edert blod blev spillt.

PERVANEHS ANDE.

Det skola vi minnas i tio tusen år.

SPRINGBRUNNENS ANDE.

Du glömmer, att du är en ande. De dödas minne är flyktigare än deras drömmar.

PERVANEHS ANDE.

Men du är ju kvar vid springbrunnen.

SPRINGBRUNNENS ANDE.

Jag skapade den. Vad ha ni skapat i världen?

PERVANEHS ANDE.

Ingenting annat än sagan om vårt liv.

SPRINGBRUNNENS ANDE.

Det räcker ej att frälsa er. Men ni hade andens gåva redan i livet. Det ser jag i edra ögons djupa mörker. Men jag brydde mig inte om annat än jorden. Jag älskade bladens ådernät, rörelsen hos små krälände kryp, pölen på vägen och förnimmelsen, när trä eller sten fick liv mellan mina händer. Så väl

kände jag tingens form, att min konst blev den förnämsta i världen. Därför är min ande ännu tyngd av hågkomster från jordelivet, och jag stannar i den värld, jag älskar. Vad bryr jag mig om vad som finns på andra sidan månen?

PERVANEHS ANDE.

Få vi inte också stanna? Får jag aldrig mer snudda vid hans läppar och lyssna till, hur hans kärlek viskar? Skola vi drivas ut härifrån, o du springbrunnens vise man?

SPRINGBRUNNENS ANDE.

Vad vet jag? Kan jag förutsäga?

PERVANEHS ANDE.

Ej heller du kan förutsäga! Men var ligger paradiset, vad är evigheten — vad blir det av stjärnorna och av oss?

SPRINGBRUNNENS ANDE.

Jag vet ej mer än du.

PERVANEHS ANDE.

Måste hemligheten förbli hemlighet och denna tillvaro gestalta sig mörkare än den föregående?

SPRINGBRUNNENS ANDE.

Hoppades du på en uppenbarelse? Varför skulle de döda veta mera än de levande? De döda veta endast detta — att det var lättare att leva.

PERVANEHS ANDE.

Men vi skola aldrig plågas mer, o, aldrig plågas mer, Rafi.

SPRINGBRUNNENS ANDE.

Men ni komma att frysa.

PERVANEHS ANDE.

Med kärlekens eld inom oss?

SPRINGBRUNNENS ANDE.

Ni komma att glömma, när vinden blåser.

PERVANEHS ANDE.

Glömma! Rafi, Rafi, skola vi någonsin glömma?

RAFIS ANDE.

(Med tunn röst liksom ett eko.)

Glömma — — — Rafi — — —

SPRINGBRUNNENS ANDE.

Ni komma att glömma, när den starka vinden blåser er åt skilda håll och ni virvlas vidare med tio millioner andra själar liksom droppar i en våg av luft.

PERVANEHS ANDE.

Inom mig ropar en röst, att jag aldrig glömmar min älskade, även om Gud glömde världen. Och vart kommer vinden att föra oss?

SPRINGBRUNNENS ANDE.

Därom vet jag lika litet som de andra. Jag vet endast, att den stormar fram.

PERVANEHS ANDE.

Hur vet du detta om vinden?

SPRINGBRUNNENS ANDE.

Därför att den blåser genom trädgården och driver själar ihop.

PERVANEHS ANDE.

Vilka själar?

SPRINGBRUNNENS ANDE.

De ofödda barnens själar, som bo i blommorna.

PERVANEHS ANDE.

Och hur vet du om de tio millionerna själar, som virvlas vidare?

SPRINGBRUNNENS ANDE.

De svepa över midnattens himmel liksom en komet.

PREVANEHS ANDE.

För andar är jag ej rädd. Men var finnas Rättvisa och Straff och Förnuft och Begär? Och Mästaren i Fridens Lustgård, vilkens namn är Kärlek?

SPRINGBRUNNENS ANDE.

Fråga vinden.

PERVANEHS ANDE.

Säkert får jag svar. Jag vet, att jag till slut skall finna den Eviga Kärleken i Fridens Lustgård.

RÖSTER.

Och hur var livet?

PERVANEHS ANDE.

Vem frågar, hur livet var?

SPRINGBRUNNENS ANDE.

Deras själar, som snart skola födas.

RÖSTER.

Vi ha lämnat våra blommor. Vi förstå, att vi snart skola födas. Hur var livet, o du döda?

PERVANEHS ANDE.

(Med ett högt rop.)

Livet — — — var ljuvligt, mina barn.

(Det börjar prassla i lövverket.)

SPRINGBRUNNENS ANDE.

Lyssna till träden!

PERVANEHS ANDE.

Skall det hända nu?

SPRINGBRUNNENS ANDE.

Det är vinden, som kommer. Jag måste åter i jorden.

(Springbrunnens ande försvinner.)

PERVANEHS ANDE.

Å, jag fryser — det är kallt — älskade!

RAFIS ANDE.

(Knappt synlig och med mycket svag röst.)

Kallt — — — kallt.

PERVANEHS ANDE.

Tala till mig, tala till mig, Rafi.

RAFIS ANDE.

Rafi — — — Rafi — — — vem var Rafi?

PERVANEHS ANDE.

Tala till din älskade — din älskade — din älskade.

RAFIS ANDE.

Kallt — — — kallt — — — kallt.

(Vinden driver andarna ur trädgården och gör också intryck av att sätta karavanens klockor i hastigare rörelse; de höras allt tydligare.)

Scen II.

Vid Månens port i Bagdad. Flödande månsken. Handelsmän, kameldrivare och deras lastdjur, pilgrimer, judar, kvinnor och annat folk. Vid den stängda porten står väktaren med en stor nyckel. Bland pilgrimerna befinna sig Hassan och Ishak, klädda i pilgrimsdräkter.

Köpmännen.

(Samfällt.)

Allt klart till färd! I sadeln varje man!

Kamelen vädrar kvällens svala bris.

Tag ledning, hövding, och Allah till pris
för du nu Bagdads köpmansfurstar an!

Den främste klädeshandlaren.

Vi bringa mattor ifrån Indiens land,
turbaner, bälten, bonader och schalar
och silversløjors gyllenvävda band
och kelims packade i stora balar.

Den främste specerihandlaren.

Vår last har mognat i en solkysst jord.
Där dofta kryddor, nardus, rosmarin
med dadlar och kanderad nektarin,
som kunde bjudas vid Profetens bord.

Den främste juden.

Vi äga blad med snirklad inskription
av Ali av Damaskus; våra svärd
ha djungelns djur i guldinkrustation.
Ett kungarike är vår börda värd.

Karavanens anförare.

Ni äro blott en handfull snikna judar.

Den främste juden.

En hund får också leva. Guld ha vi.

Karavanens anförare.

Men vilka äro ni i nötta skrudar,
ni skäggige, som ej ge vägen fri?

ISHAK.

Pilgrimer, herre, och vi längta gå
allt längre bort — och kanske bortom snön,

som skymtar vit bland fjärran berg, vi nå
omsider stranden av den sista sjön.

Där bor i sagans drömda underland
en helig eremit, som kan förklara
vad livet är. Och därför trår vår skara
att gå en gyllne väg till Samarkand.

Den främste köpmannen.

Vi längta till de fjärran bergens rand!

En av kvinnorna.

O, vänd er om. Se barnen där de stå.
Är icke Bagdad skönt? Ack, stanna då!

Köpmännen.

(Samfällt.)

Vi gå vår gyllne väg till Samarkand!

En gammal man.

Ha ni ej hemma allt, vad älskligt är,
som glädje ger, som tänder åtråns brand?
Allah ej älskar den, som oro bär.

Köpmännen.

(Samfällt.)

Vi gå vår gyllne väg till Samarkand.

HASSAN.

Hur friskt att lämna dagens lägerställen,
när skuggan växer över öknens sand.
Melodiskt sjunga klockorna i kvällen
den gyllne vägen hän mot Samarkand.

ISHAK.

Vi färdas ej för färdens skull. Vi täras
i hjärtat av en brännhet längtans brand,
och för att lära det, som ej bör läras,
vi gå vår gyllne väg till Samarkand.

Karavanens anförare.

Du nattens väktare, låt upp din port!

Dörrvaktaren.

Jag öppnar, färdemän. Till vilket land
gå ni från denna månskensvita ort?

Köpmännen.

(Ropa.)

Vi gå vår gyllne väg till Samarkand?
(Karavanen drar ut genom porten.)

Dörrvaktaren.

(Tröstande kvinnorna.)

Så var det alltid, vänner. Slitna band!
Män handla ofta som de vore dårar.

En kvinna.

De drömma drömmar — se ej våra tårar.
(Dörrvaktaren stänger porten.)

Röster från karavanen.

Vi gå vår gyllne väg till Samarkand!
